

Les llengües a Catalunya, 2001-2005

Albert Fabà i Mireia Llaberia

Les llengües a Catalunya, 2001-2005

Albert Fabà i Mireia Llaberia

Les llengües a Catalunya, 2001-2005

Albert Fabà i Mireia Llaberia

Albert Fabà Prats és sociolingüista. Treballa com a responsable d'anàlisi i avaluació del Consorci per a la Normalització Lingüística. Autor de diversos estudis de demolingüística i sociolingüística matemàtica i d'*Ofercat, indicadors sobre l'oferta territorial de català*. Ha col·laborat amb la Fundació Jaume Bofill amb l'anàlisi de les dades de llengua de la primera onada del PaD 2001-2002.

Mireia Llaberia López és llicenciada en sociologia per la Universitat de Barcelona. Ha dedicat la seva trajectòria professional a la recerca sociològica i de mercat, tant en l'àmbit de la consultoria privada com de l'Administració pública. En l'àmbit de la sociolingüística ha col·laborat en la realització de diverses estadístiques d'usos lingüístics.

Informes Breus és una col·lecció de la Fundació Jaume Bofill que es distribueix gratuïtament. S'hi publiquen els resums i les principals conclusions d'investigacions que han estat promogudes per la Fundació, així com documents inèdits en llengua catalana, i que com succeeix amb els resums de les investigacions, es consideren rellevants pel seu interès social i polític.

Totes les publicacions de la Fundació Jaume Bofill estan disponibles per a descàrrega al web www.fbofill.cat.

Primera edició: febrer 2011

© dels textos: Albert Fabà Prats i
Mireia Llaberia López
© d'aquesta edició:
Fundació Jaume Bofill, 2011
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

Edició a cura de la Fundació Jaume Bofill

Disseny: Amador Garrell
Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 978-84-694-0009-8
DL: B-5941-2011
Impressió: TecfaGroup, Barcelona
Imprès a Catalunya - *Printed in Catalonia*

Índex

Resum	9
1. INTRODUCCIÓ	11
2. QÜESTIONS METODOLÒGIQUES	17
Les preguntes d'ambdues onades	19
Les noves preguntes de la quarta onada	21
Noves formulacions de les preguntes sobre cultura política	23
Les ponderacions i les mostres	25
3. LES LLENGÜES A CATALUNYA ALS ANYS 2001-2002. UN RESUM	29
La llengua d'identificació	32
L'ús lingüístic	33
Preferències lingüístiques i llengua de l'enquesta	35
Una anàlisi de conglomerats	37
Resum i conclusions	40
4. NOVES PREGUNTES DE LA QUARTA ONADA.	
LA LLENGUA FAMILIAR	43
Llengua amb la mare, els germans, la parella i els fills	45
La capacitat d'atracció del català en la transmissió intergeneracional	47
Una anàlisi de conglomerats de la població que té fills	53
5. NOVES PREGUNTES DE LA QUARTA ONADA. LES LLENGÜES A LA FEINA I A L'ESCOLA	61
Les llengües a la feina	63
Les llengües a l'escola	65
6. NOVES PREGUNTES DE LA QUARTA ONADA. PROBLEMES AMB LES LLENGÜES?	67
7. LLENGUA I POLÍTICA	73
Autoposicionament polític i nacional	75
Autoposicionament polític i nacional i record de vot	83
Llengua i record de vot	90
8. LES LLENGÜES A CATALUNYA A PRINCIPIS DEL SEGLE XXI. UNA SÍNTESI	93
BIBLIOGRAFIA	103

RESUM

Anàlisi de la situació lingüística de la Catalunya dels inicis del segle ^{xxi} amb dades de l'enquesta Panel d'Anàlisi de les Desigualtats (PaD) corresponents als anys 2001 i 2002, i 2005: llengua d'identificació, ús lingüístic en diverses situacions (a la llar, amb les amistats, el veïnat, a les botigues, l'escola, la feina, o en conversar amb una persona desconeguda) i llengua en què es va fer l'enquesta. També analitza la llengua familiar en sentit ampli (llengua d'ús amb la mare, el pare, la parella, els germans i els fills) i un conjunt de preguntes sobre *el conflicte lingüístic*.

L'informe aporta un ampli i poc conegut apartat sobre *Llengua i política*: d'una banda, un creuament de la llengua de les persones enquestades amb el seu autoposicionament polític (en l'eix dreta/esquerra) i nacional (en l'eix català/espanyol); d'altra banda, també s'analitzen les característiques dels votants de cada espai polític (a les eleccions *catalanes* del 2003) des d'ambdós punts de vista i també pel que fa als seus capteniments lingüístics.

L'informe es tanca amb una síntesi, que inclou l'anàlisi de conglomerats que es va efectuar en un informe anterior, una bona manera de resumir les característiques principals de la societat catalana, des del punt de vista dels seus usos lingüístics.

1 Introducció

L'any 2005 es van publicar els dos volums del llibre *Estructura social i desigualtats a Catalunya* (Fundació Jaume Bofill, 2005), en el qual s'analitzaven les dades de la primera onada del Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD), coordinat per la Fundació Jaume Bofill.

En el segon volum s'incloïa un capítol sobre la situació de les llengües a Catalunya, on s'analitzaven a bastament els resultats de les vuit preguntes lingüístiques d'aquella primera onada dels anys 2001-2002.

Atès que la del 2001-2002 era la primera onada del PaD, la mostra havia de ser una mostra representativa de la societat catalana d'aquells anys. D'aquí prové l'interès que les principals variables sociodemogràfiques de la mostra s'ajustessin al màxim a les de la població resident aleshores a Catalunya.

En descobrir un biaix important en la primera mostra amb què es va treballar (hi havia menys persones nascudes a l'estranger que les que hi havia al cens del 2001), es va incorporar una reponderació de la mostra que la fes coincidir amb aquestes dades. Aquest biaix del PaD també es produïa en altres enquestes coetànies com ara l'EULC - Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població de Catalunya (2003).

La reponderació del PaD va convertir l'enquesta en el treball en què s'avaluaven de forma més realista les identitats i els usos lingüístics de la població adulta de Catalunya a principis del segle XXI. Aquest fet, probablement, va influir en la decisió que l'edició següent de l'Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població (EULP) es portés d'acord amb una metodologia mixta que garantís una bona representació de les persones nades a l'estranger, però residents a Catalunya.

Un altre element notable de l'explotació lingüística del PaD 2001-2002 va ser l'anàlisi de conglomerats que es va portar a terme. Contràriament a allò que se sol dir (a Catalunya no hi ha dues comunitats lingüístiques diferenciades) l'anàlisi ens conduí a dos grups lingüístics molt diferenciats, des del punt de vista de l'ús lingüístic (els qui pràcticament no usaven el català, i els qui l'usaven força) amb contingents numèrics relativament equilibrats, 41,6% en el primer cas i 40,4% en el segon. Enmig restava un 18% de persones que feien un ús molt divers i combinat, tant del català com del castellà.

Ara ens acarem, però, als resultats de la quarta onada del PaD (2005), que té una significació molt diferent de la primera, tal com s'esdevé en totes les enquestes de tipus panel. A les onades successives, la mostra ja no representa la situació de la població del territori on s'ha fet, molt especialment quan en aquell territori s'han produït canvis demogràfics d'una certa importància. La mostra representa els canvis esdeinguts, exclusivament, en la mostra primigènia, en aquest cas la del 2001-2002.

En el cas de l'anàlisi sobre les preguntes lingüístiques, hi ha un interès afegit: a la quarta onada es van introduir noves preguntes (que no es van fer a la primera onada), per la qual cosa aquestes ratlles s'han de considerar, en alguns aspectes, com una anàlisi complementària de la que es va realitzar anteriorment.

El PaD 2005 es refereix, com el treball de la primera onada, a diverses variables lingüístiques força importants: la llengua d'identificació, l'ús lingüístic en diverses situacions (a la llar, amb les amistats, el veïnat, a les botigues, l'escola, la feina, o en conversar amb una persona desconeguda) i la llengua en què es va

fer l'enquesta. També manté (respecte a altres treballs) dues innovacions metodològiques interessants: l'ús sistemàtic d'una escala percentual per avaluar l'ús lingüístic, i, com ja hem assenyalat, la reponderació de les dades, d'acord, entre altres variables, amb el lloc de naixement de les persones enquestades.

Però en aquest cas s'hi han introduït altres preguntes, també força interessants: preguntes sobre llengua familiar (llengua d'ús amb la mare, el pare, la parella, els germans i els fills) i un conjunt de preguntes sobre el "conflicte lingüístic". D'altra banda, s'han matisat les preguntes sobre l'ús lingüístic a la feina i l'escola, la qual cosa ens aporta una perspectiva molt més rica d'aquests àmbits.

Precisament en el capítol següent, de qüestions metodològiques, detallarem àmpliament aquests aspectes que aquí només hem apuntat: les preguntes que es van efectuar a les dues onades, les que es van fer exclusivament a la quarta onada, però que complementen l'anàlisi del PaD 2001-2002, les ponderacions transversals i les mostres.

En el tercer capítol hem volgut fer un resum dels principals resultats del PaD 2001-2002, atès que sempre ens hi referirem: la llengua d'identificació, l'ús lingüístic, les preferències lingüístiques i la llengua de l'enquesta, i el resultat de l'anàlisi de conglomerats que comentàvem anteriorment.

Entrarem en el quart, cinquè, sisè i setè capítols a especificar els resultats de les noves preguntes introduïdes a l'enquesta del 2005: l'ús familiar, la llengua a la feina i a l'escola, la problemàtica lingüística i la llengua i la política.

Clourem el treball amb un resum i unes conclusions.

Finalment, un comentari terminològic. La complexa situació lingüística de Catalunya fa aconsellable utilitzar termes diferenciats per a conceptes que sovint s'entortolliguen en l'ús lingüístic quotidià. Passa això amb la paraula *catalanoparlant*. Sovint la fem servir indistintament per referir-nos a les persones que consideren que la seva llengua és el català (i, en aquest cas, ens referim a la llengua d'iden-

tificació), com a les que la van aprendre a casa, de petits (i parlem de la llengua inicial), com als que la saben parlar (ara fem referència a la competència lingüística oral), o simplement a l'ús lingüístic en general, o en un context determinat. Per evitar aquests equívocs, utilitzarem el terme catalanòfons (o castellanòfons) per a les persones que afirmen que el català (o el castellà) és la seva identitat lingüística; catalanoparlants inicials, per a les que van aprendre el català com a primera llengua, a casa; i catalanoparlants a seques, quan aquestes persones emprin majoritàriament el català.¹

1. Aquests usos lingüístics no són contradictoris amb els que assenyala el diccionari de l'IEC. Així, "catalanoparlant: Que parla en català" i "francòfon: De parla francesa".

② Questions metodològiques

Farem algunes referències a tres aspectes que considerem importants: les preguntes que es van repetir a la primera onada (2001-2002) i a la quarta (2005); les que es van introduir exclusivament a la quarta onada; les ponderacions, especialment les que s'introdueixen en cadascuna de les onades per fer-ne l'anàlisi específica, i, per acabar, especificarem el nombre de casos que s'han utilitzat en cadascuna de les mostres.

LES PREGUNTES D'AMBDUES ONADES

Ja vam indicar l'any 2005 que les preguntes lingüístiques de la primera onada eren vuit, tot i que també s'inclouen en l'anàlisi les preferències lingüístiques de les persones enquestades, i la llengua en què es va efectuar l'entrevista. Les enumerarem, tot indicant les opcions de resposta, i en farem un petit comentari.

A. Quina és la seva llengua?

Les opcions de resposta eren català, castellà, gallec, àrab, francès, anglès, altres, llengua dels signes i no sap/no contesta. Hi havia la possibilitat de triar, simultàniament, diverses respostes, per la qual cosa es van agrupar, en una sola categoria, el cas “català” i “castellà” alhora (on figuraven les persones que van

triar simultàniament ambdues opcions de resposta). En fer aquest agrupament, i en ajuntar “gallec, àrab, francès, anglès, altres, i llengua dels signes” en una única opció (altres situacions) el resultat és el següent: català, castellà, català i castellà, altres situacions i no sap/no contesta. “Altres situacions”, doncs, inclourà bàsicament les altres llengües (diferents del català i/o el castellà).

B. Al llarg de la setmana amb quina freqüència ha parlat en català, en castellà o en altres llengües als següents llocs? A la feina, a l'escola, amb els amics, els veïns, a la llar, a les botigues.

La freqüència s'expressava mitjançant un percentatge (no s'assegurava que el total de percentatge d'ús del català, el castellà i altres llengües sumés cent).

Aquest mètode per avaluar l'ús lingüístic té força interès. D'una banda, el percentatge d'ús facilita un grau més alt d'objectivació, que altres maneres d'avaluar-lo (com ara: “usa el català molt, bastant, poc o gens”, que té un caire molt més subjectiu). I obvia el problema de l'engruiximent de les opcions que combinen l'ús de diverses llengües (especialment català i castellà), que ens apareix en altres enquestes, amb percentatges significatius. Com hem de comptabilitzar aquests casos, com un ús al 50% d'ambdues llengües? O en un percentatge més asimètric d'una respecte a l'altra? En el nostre cas aquest problema no hi és. Finalment, ens permet un tractament analític molt divers. En podem fer la mitjana d'ús de català, castellà o altres llengües. Però també podem agrupar les persones enquestades per tipologies d'ús (les qui utilitzen el català un 0%, del 0 al 25%, etc.). En general, doncs, és un mètode més versàtil.

Aquesta manera d'avaluar l'ús ja s'havia utilitzat en altres ocasions (EULC-97), tot i que limitat a una pregunta sobre l'ús en general. La novetat principal del Panel 2001-2002 és que s'ha emprat sistemàticament en preguntes referides a diferents situacions.

C. Quan vostè s'adreça a un desconegut/da, en quin idioma inicia la conversa?

Les opcions de resposta eren: en català, en castellà, en català o castellà indiferentment, en una altra llengua, no ho sap, no pertinent (no s'adreça mai a desconeguts/des).

D. Preferències lingüístiques de l'enquesta.

El protocol lingüístic de l'enquesta era molt clar. Les persones que feien l'entrevista preguntaven a enquestats i enquestades si volien fer-la en català, en castellà o els era indiferent. En aquest darrer cas, l'entrevista es realitzava en català. Disposarem, per tant, de dues dades: les preferències lingüístiques de les persones enquestades, i la llengua en què s'efectuà l'enquesta.

LES NOVES PREGUNTES DE LA QUARTA ONADA

El bloc de noves preguntes de la quarta onada es refereix a la llengua familiar, la llengua a la feina i a l'escola, i als "problemes en usar una determinada llengua". D'altra banda, també comentarem les del bloc de cultura política. Tot plegat, enumerarem les preguntes, tot indicant les opcions de resposta, i en farem un petit comentari.

E. Al llarg de la darrera setmana amb quina freqüència ha parlat en català, en castellà o en altres llengües als següents llocs? Amb la mare, el pare, amb els germans/es, els fills/es i amb la parella. (Aquesta pregunta es contestava si el pare o la mare eren vius.)

Amb quina freqüència parlava en català, castellà o altres llengües amb la seva mare, amb el seu pare? (Aquesta pregunta es contestava quan el pare o la mare no eren vius.)

La freqüència, com en els altres casos, s'expressava mitjançant un percentatge (no s'assegurava que el total de percentatges d'ús del català, el castellà i altres llengües sumés cent).

Per tal de tenir una informació completa sobre l'ús lingüístic amb la mare i el pare, hem construït una nova variable que agrupa ambdues informacions.

F. Al llarg de la darrera setmana amb quina freqüència ha parlat en català, en castellà o en altres llengües als següents llocs? Amb els caps de la feina, i amb els companys de feina.

La freqüència, com en els altres casos, s'expressava mitjançant un percentatge (no s'assegurava que el total de percentatges d'ús del català, el castellà i altres llengües sumés cent).

El motiu d'incloure aquesta pregunta era que la formulació de la primera onada ("Amb quina freqüència ha parlat a la feina") era ambigua i convenia destriar els dos casos que aquí s'esmenten.

G. Al llarg de la darrera setmana amb quina freqüència ha parlat en català, en castellà o en altres llengües als següents llocs? Amb el professorat, i amb els companys d'aula.

També en aquest cas la freqüència s'expressava mitjançant un percentatge, tot i que no s'assegurava que el total de percentatges d'ús del català, el castellà i altres llengües sumés cent.

El motiu d'incloure aquesta pregunta també era, com en el cas anterior, que la formulació de la primera onada ("Amb quina freqüència ha parlat a l'escola") era ambigua i convenia destriar els dos casos que aquí s'esmenten.

H. A Catalunya, ha tingut problemes per parlar en català? Si ha tingut problemes, de quin tipus han estat.

I la seva simètrica:

A Catalunya, ha tingut problemes per parlar en castellà? Si ha tingut problemes, de quin tipus han estat.

Cal especificar que a la pregunta “Si ha tingut problemes (...)” es llegien unes possibles opcions de resposta:

1. No m’han entès.
2. No m’han volgut entendre.
3. M’han fet el buit.
4. M’han obligat a parlar en castellà.
5. He notat un cert menyspreu.
6. Altres (que s’especificaven).
7. No sap.

Aquestes opcions es referien al català, i les del castellà eren iguals substituint a l’opció 4 castellà per català.

NOVES FORMULACIONS DE LES PREGUNTES SOBRE CULTURA POLÍTICA

Hem utilitzat les dues preguntes *clàssiques* sobre cultura política (autoidentificació nacional i autoposicionament a l’eix dreta/esquerra), que a la darrera onada han estat formulades de forma una mica diferent, a més d’altres preguntes noves, també de la mateixa temàtica.

A. En una escala de 0 a 10, on 0 significa extrema esquerra i 10 extrema dreta, on se situaria vostè?

A la primera onada també es va fer, però amb una formulació lleugerament diferent:

En quin punt de la següent escala se situaria vostè, on 1 és l’esquerra i 7 és la dreta?

I s’ensenyava una fitxa on posava:

1. Extrema esquerra.
2. Esquerra.
3. Centre-esquerra.
4. Centre.
5. Centre-dreta.
6. Dreta.
7. Extrema dreta.
8. Altres (en cap dels eixos, no tinc cap tendència política, etc.).
9. No sap.

B. De les següents paraules, m'agradaria que em digués amb quina se sent personalment més identificat/da?

Només català.
Més català que espanyol.
Tant català com espanyol.
Més espanyol que català.
Només espanyol.
(No llegir) Cap.
(No llegir) No sap.

A la primera onada la formulació de la pregunta era lleugerament diferent.

C. Va anar a votar a les darreres eleccions al Parlament de Catalunya, que van tenir lloc el passat 16 de novembre (2003)?

D. I a qui va votar?

LES PONDERACIONS I LES MOSTRES

Si les mostres de les enquestes s'efectuessin de manera perfectament aleatòria (és a dir, si tots els components de l'univers estudiat tinguessin les mateixes possibilitats de formar part de la mostra), la seva representativitat estaria assegurada (amb els marges d'error corresponents).

Però aquesta condició òptima resulta difícil d'aconseguir. Entre altres raons, qualsevol enquesta sempre té un cert rebuig, la qual cosa pot implicar un determinat biaix. Per limitar aquesta possibilitat, molt freqüentment els estudis demoscòpics estableixen la necessitat que les mostres compleixin alguns requisits: que comptin amb una quota determinada d'individus, per exemple, d'acord amb una o diverses variables sociodemogràfiques. De forma estàndard, aquestes variables acostumen a ser, com a mínim, el territori (quotes per províncies, per nombre d'habitants, etc.), el sexe i l'edat. La composició numèrica de les quotes s'estableix d'acord amb els contingents respectius dels censos i els padrons, pel que fa a aquestes variables (o altres estudis demogràfics que es considerin prou solvents).

El contingent d'aquestes quotes es determina, per tant, de forma proporcional als dels estudis corresponents que es prenen com a referent. Això, de vegades, produeix un problema: els contingents d'alguns d'aquests grups són excessivament petits, si hom en vol desagregar les dades. Per evitar-ho, s'estableixen contingents no proporcionals, amb un nombre més gran de casos dels que caldria si l'afixació fos estrictament proporcional. Però per evitar una distorsió de les dades del conjunt de l'enquesta, cal aplicar uns coeficients de reponderació per a aquests casos. Així s'ha fet, per exemple, tant al Panel 2001-2002 com a l'EULC-03.

Aquesta tècnica de la reponderació també es pot aplicar per resoldre altres problemes. Així, com ja hem comentat a la introducció, els primers resultats de la primera onada del PaD estaven relativament esbiaixats respecte al lloc de naixement de les persones enquestades: a la mostra hi havia més persones nades a Catalunya de les que hi hauria d'haver, segons el cens del 2001. Per aquest

motiu, a la variable de reponderació es va introduir també aquesta nova variable: l'origen de les persones enquestades.

Consegüentment, a cadascuna de les onades hi ha una variable de ponderació (que anomenem variable transversal) per aconseguir que la mostra sigui representativa de la població del 2001 de més de quinze anys.

Com ja hem indicat anteriorment, el PaD és una enquesta àmplia que, en la seva primera onada, va ser contestada per gairebé 4.500 persones, representatives de la població de Catalunya de més de quinze anys, per la qual cosa té un marge d'error prou petit per extreure'n conclusions significatives. Tot i això, pel que fa a les preguntes lingüístiques, la mostra és menor, en la majoria dels casos pels volts de 3.800 persones. La diferència entre ambdues mostres es deu al fet que

Taula 1.

Contingents d'algunes mostres i marges d'error associats

Pregunta	Nombre d'enquestes	Marge d'error
Mostra global	3.858	+1,61
Clústers	3.817	± 1,62
Ús a la feina	2.144	± 2,16
Ús a l'escola	406	± 4,96

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

Taula 2.

Contingents d'algunes mostres i marges d'error associats

Pregunta	Nombre d'enquestes	Marge d'error
Mostra global	2.885	+1,86
Clústers amb fills	1.191	± 2,90
Ús a la feina	1.679	± 2,44
Ús a l'escola	333	± 5,48

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

una part de les preguntes (sobre les característiques de la llar) foren respostes per algun altre membre de la llar, que no respongué el qüestionari individual (en què s'inclouïen les preguntes lingüístiques). En el cas de la quarta onada el volum de la mostra és molt semblant, però també n'indicarem els diversos casos.

En la presentació de les dades no hem tingut en compte els percentatges de no sap/no contesta, per la qual cosa és possible que la suma de les xifres que es presenten no sumi cent. En qualsevol dels casos, aquests percentatges sempre són petits i no afecten substancialment els resultats finals.

**3 Les llengües a Catalunya als anys
2001-2002. Un resum**

Atès que el Panel de Desigualtats es refereix sempre a la mostra representativa de la població de Catalunya dels anys 2001 i 2002, és convenient fer un resum sintètic dels resultats que ja vam publicar en la primera explotació de les dades lingüístiques.

Primerament avaluarem els resultats de la pregunta “quina és la seva llengua?”, que anomenarem llengua d’identificació. Cada cop més, les anàlisis sobre la situació de les llengües a Catalunya confirmen la notable correlació entre aquesta variable i l’ús lingüístic, per la qual cosa és especialment important copsar-ne els resultats.

Segonament, estudiarem l’ús lingüístic. Centrant-nos en l’ús a la llar, amb les amistats, el veïnat i a les botigues.

En el tercer apartat, exposarem els resultats de les preferències lingüístiques, quant a la llengua de l’enquesta, i la llengua en què es va desenvolupar la conversa entre les persones enquestadores i les enquestades.

Per acabar, reproduïrem l’anàlisi de conglomerats que vam realitzar el 2005, ja que ens pot resultar útil per expressar de forma sintètica els capteniments lingüístics de la població de Catalunya als inicis del segle XXI. Finalment, farem un breu resum.

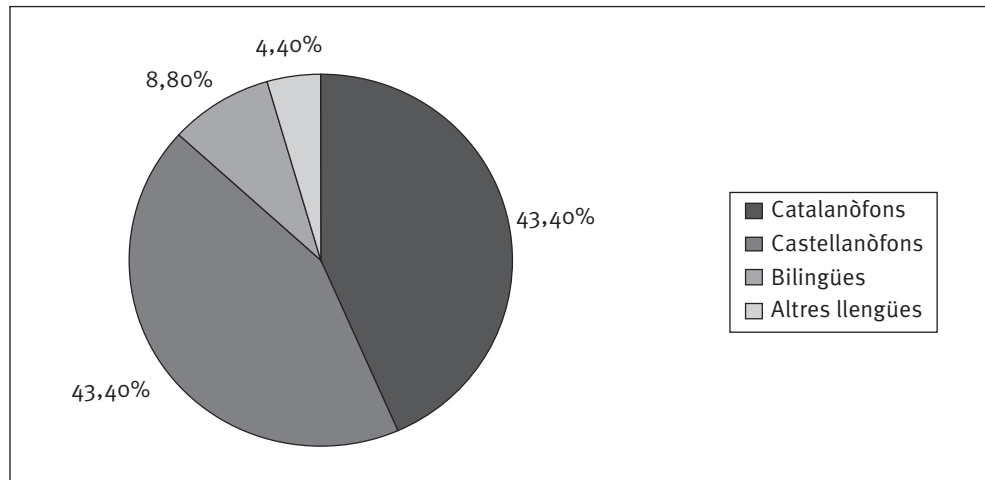
LA LLENGUA D'IDENTIFICACIÓ

Recordem el comentari terminològic que hem fet a la introducció. En aquest informe anomenarem catalanòfons les persones que afirmen que la seva llengua és el català; altrament, parlarem de castellanòfons. Els qui afirmen que tenen dues llengües d'identificació, el català i el castellà, seran els bilingües identitaris (en els gràfics, per simplificar, només hi posarem “bilingües”).

Doncs bé, segons el PaD 2001-2002, a Catalunya hi ha dos grans grups identitaris, amb una importància numèrica semblant: el dels catalanòfons (43,4%) i el dels castellanòfons (43,4%). Molt lluny, hi ha els bilingües identitaris (8,8%) i els que declaren tenir altres llengües d'identificació (4,4%).

Gràfic 1.

Llengua d'identificació. Catalunya, 2001-2002

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

Aquesta situació reflecteix ben clarament la gran importància que assoliren al Principat les grans immigracions dels anys cinquanta, seixanta i setanta,

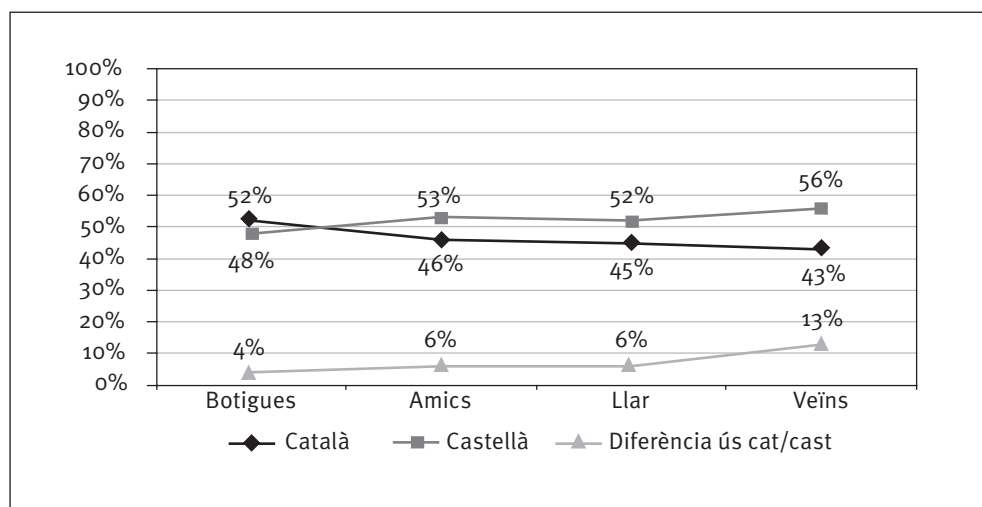
amb l'aportació d'importantíssims contingents de població que tenien com a llengua el castellà. Aquesta importància encara seria més manifesta si hom fes referència a la llengua inicial (la que la població va aprendre, de petita, a casa seva).

L'ÚS LINGÜÍSTIC

No ho hem dit fins ara, però convé remarcar-ho. Com sempre en les enquestes, les dades són declarades. I és possible que les persones enquestades tinguin una determinada propensió a inflar o desinflar les diverses opcions de resposta, sense que això s'adigui necessàriament als usos veritables. Hem de prendre'ns, doncs, els resultats més com a indicatius de les grans tendències sobre l'ús lingüístic que com a xifres exactes.

Gràfic 2.

Mitjanes d'ús del català i el castellà a les botigues, amb les amistats, a la llar i amb el veïnat (2001-2002)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

La mitjana d'ús del català està sempre per sota de la del castellà, excepte en l'ús lingüístic a les botigues, on el català és majoritari. Tot i això, la diferència entre ambdós usos, en aquest cas, és la més petita de totes, només de quatre punts. Allà on l'ús del català és més baix és amb el veïnat, i també allà on la distància entre l'un i l'altre és més gran, de 13 punts a favor del castellà.

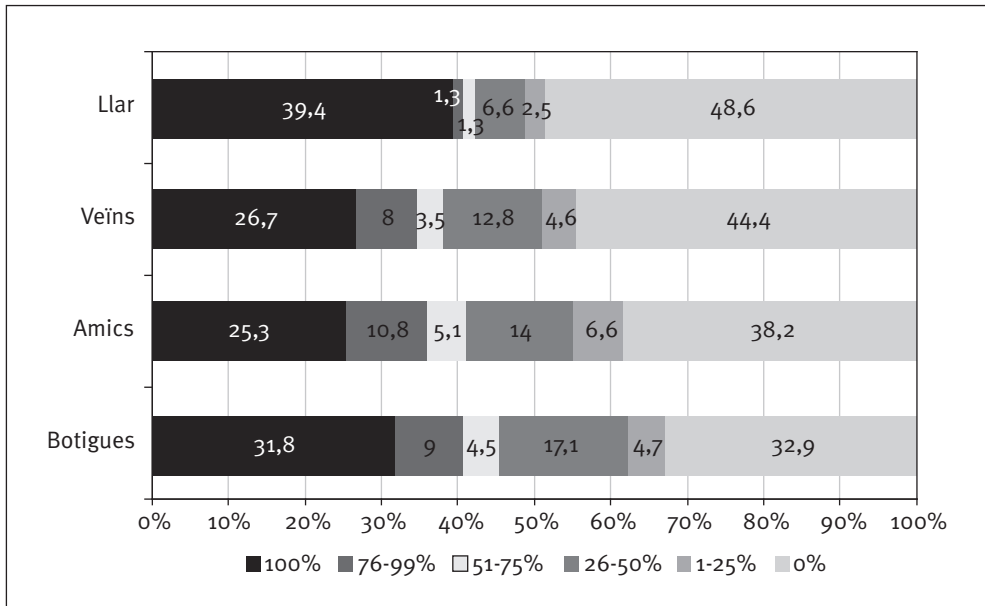
Per interpretar aquestes dades, probablement caldria atènyer diversos elements: el caràcter més o menys “públic” de les situacions; la possibilitat (o no) de triar els interlocutors per part dels catalanòfons (hom tria molt més les amistats o la parella, que el veïnat, posem per cas); les normes o hàbits lingüístics en interaccions “mixtes” (de catalanòfons amb no catalanòfons), etc. D'entrada, sembla com si les situacions més “públiques” (a les botigues) facilitessin més l'ús del català, mentre que les més vinculades a la “privacitat” conduïssin al fenomen contrari; i, d'aquestes últimes, el pitjor cas fóra aquell on la possibilitat de “triar” els interlocutors fos més difícil i les interlocucions es produïssin de manera més propera a l'atzar. Cal prendre's, però, aquestes possibles interpretacions d'una manera indicativa, atès que el ventall de possibilitats és molt petit.

Si ens fixem únicament en els dos casos extrems (el dels que utilitzen sempre el català, i els que no l'empren mai), podem apreciar que és en l'ús a la llar on aquests percentatges esdevenen més nombrosos. Així, al gràfic 3, els usos combinats de català i castellà, a la llar, només són importants per a un 12% de la població. Per contra, si els ajuntéssim serien el grup majoritari (amb el 36%, aproximadament), tant pel que fa a les botigues, com amb les amistats. I el segon grup, per ordre d'importància, amb el veïnat. Podem obviar aquests casos, o tenir-ne poca consideració, quant als usos lingüístics a la llar, però de cap de les maneres en les altres situacions.

Tot retornant a les diferències que es produïen entre les mitjanes d'ús del català (tret de l'ús a la llar), l'ús majoritari del català a les botigues es produeix gràcies a un increment de l'ús exclusiu del català (un 31,8% de la població, enfront d'un 25,3% i un 26,7% amb les amistats i el veïnat, respectivament), i un decrement de l'ús nul (un 32,9%, enfront d'un 38,2% amb les amistats i, especialment,

Gràfic 3.

Ús del català a les botigues, amb les amistats, el veïnat i la llar, per grups percentuals (2001-2002)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

d'un 44,4%, amb el veïnat). L'acció combinada d'ambdós factors produiria el contrast del gràfic 2. O, també, en el cas del veïnat, el pes majoritari dels que no usen gens el català afavoriria que aquesta situació se situés a la cua, quant a la mitjana d'ús del català.

PREFERÈNCIES LINGÜÍSTIQUES I LLENGUA DE L'ENQUESTA

En iniciar-se l'entrevista, es preguntava a les persones enquestades si volien fer-la en català, en castellà, o si els resultava indiferent. En aquest darrer cas, es feia en català.

Aquest protocol ens forneix dues informacions importants: d'una banda, una certa predisposició de les persones enquestades a utilitzar una llengua o l'altra; i, en segon lloc, una mesura indirecta sobre la capacitat de parlar en català, ni que sigui en un context tan limitat com una entrevista pautaada, com la del Panel que analitzem. Ens hi referirem, tant des d'un punt de vista, com des de l'altre.

Taula 3.
Preferències lingüístiques de l'enquesta (2001-2002)

Català	55,3%
Castellà	40%
Indiferent	4,7%

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

La majoria de les persones enquestades va triar el català per fer l'enquesta, mentre que una petita porció (d'un 4,7%) escollien l'opció "indiferent". Tot plegat, el grup dels que triaven el castellà esdevingué una minoria, tot i que molt important. Si hom compara aquestes xifres amb les del percentatge de parlants de quinze anys o més que afirmen "saber parlar" el català, segons el cens del 2001, la discrepància és manifesta. El 2001, un 74,60% eren, potencialment, parlants del català, i només un 60% el van parlar efectivament, a l'enquesta. D'on provenen, aquests gairebé quinze punts de diferència?

D'una banda, hom pot posar en qüestió el rigor de les dades del cens del 2001, tal com ho ha manifestat la Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans. Però, de l'altra, hi ha prou indicis que les autoavaluacions sobre la capacitat de parlar el català produeixen un biaix, especialment entre els no catalanòfons: sempre hi ha un nombre de persones que diuen que saben parlar en català superior al de les que el parlen en un context favorable.

Així, a l'enquesta Fabà de l'any 2000 (per als resultats vegeu Fabà 2003a i b), un 81% de les persones enquestades afirmava que podia parlar en català, però

només un 72% l'usaven efectivament durant l'entrevista de l'enquesta. Val a dir que, en aquest cas, el protocol lingüístic era diferent del del Panel: allà, les enquestadores s'adreçaven en català a les persones entrevistades, i només canviaven al castellà quan les mateixes persones enquestades ho feien. Doncs bé, en encreuar aquestes dades amb la llengua d'identificació, entre els catalanòfons la coincidència entre la capacitat de parlar el català i la llengua efectivament utilitzada en l'entrevista era plena; per contra, entre els bilingües identitaris i els castellanòfons, hi havia una diferència de més de quinze punts, sempre a favor de l'autoavaluació sobre la competència oral en català. Tot sembla indicar, doncs, que el prestigi del català en fa sobrevalorar, en aquests casos, el coneixement.

UNA ANÀLISI DE CONGLOMERATS

Un anàlisi de conglomerats el que fa és agrupar tots i cadascun dels individus enquestats, tot atenent a les distàncies que s'estableixen, en relació amb les diverses variables emprades. Es tracta que cada conglomerat agrupi els individus que es troben més a prop, i que cada conglomerat se situï com més lluny millor dels altres conglomerats. I l'agrupació es fa de manera automàtica, amb una mínima decisió prèvia de l'analista.

Cal prendre, això sí, algunes decisions. El nombre de variables emprades en l'anàlisi, per exemple. En el nostre cas, l'any 2001-2002 vam utilitzar pràcticament totes les preguntes lingüístiques, exceptuant l'ús a la feina i a l'escola, perquè disposaven d'un volum inferior de persones enquestades. Els conglomerats s'han obtingut, doncs, mitjançant la utilització de les preguntes següents:

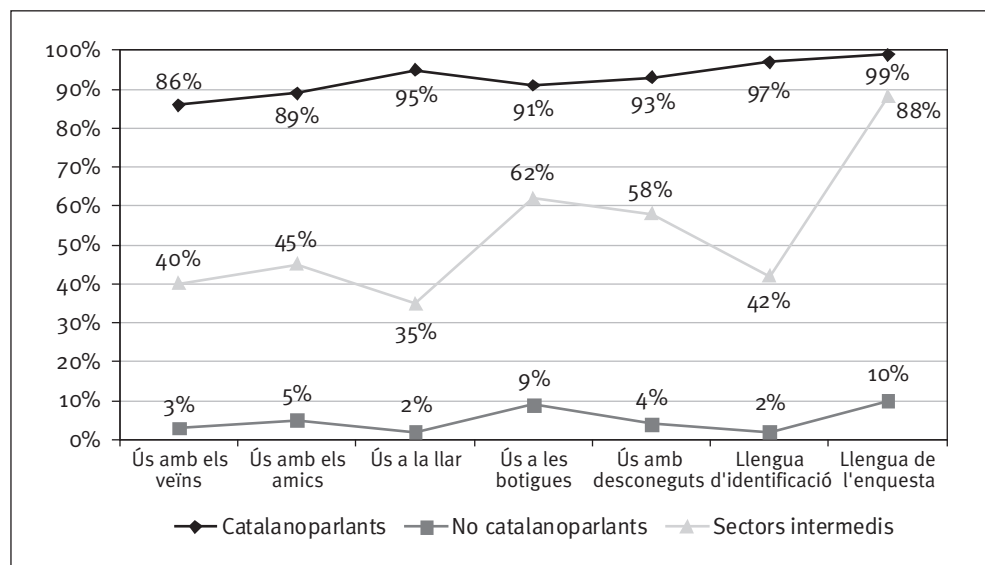
1. Quina és la seva llengua.
2. Ús amb el veïnat.
3. Ús amb les amistats.
4. Ús a la llar.
5. Ús a les botigues.
6. Ús amb una persona desconeguda.
7. Llengua de l'enquesta.

Atès que calia convertir totes les variables en numèriques (i que la gran majoria ja ho eren, ja que l'ús s'expressava d'una manera percentual), només es va haver de transformar en numèriques les dels casos 1, 6 i 7. Sempre hem assimilat català al valor 100 (com si es tractés d'un 100% de català); català i castellà (o indiferent, a les preguntes 6 i 7) a 50; i els altres casos al valor 0. El resultat han estat tres conglomerats o clústers.

Al gràfic 4 podem observar els valors obtinguts per cada conglomerat en cadascuna de les preguntes analitzades. Com es pot observar, hi ha dos grups extrems i un d'intermedi. En el primer (que hem anomenat “catalanoparlants gairebé exclusius”) els resultats, quant al català, sempre són molt elevats, entre 86 i 99 punts. Contràriament, al darrer (que hem batejat amb el nom de “pràcticament no catalanoparlants”) els valors són molt baixos, i en alguns casos pràcticament nuls.

Gràfic 4.

Catalanoparlants (gairebé exclusius), (pràcticament) no catalanoparlants i sectors intermedis. Mitjanes obtingudes a cada conglomerat (2001-2002)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

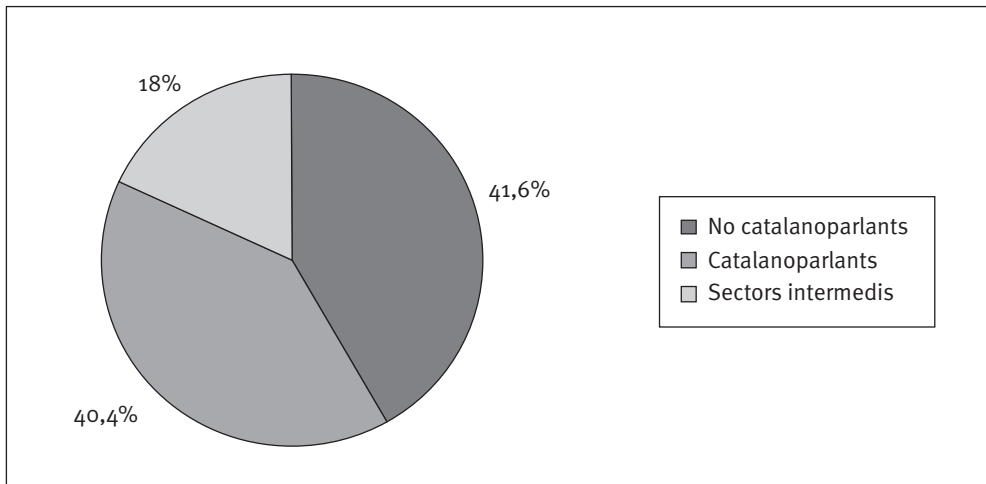
Finalment, els sectors intermedis tenen valors intermedis (valgui la redundància), però molt diversos en cadascun dels casos, fins al punt que en determinades situacions són superiors als 50 punts, i en d'altres inferiors.

En aquests sectors intermedis, la llengua d'identificació i els usos més “privats” (a la llar, amb les amistats i el veïnat) assoleixen els valors més baixos, pels volts de 40 punts. Per contra, l'ús a les botigues i amb desconeguts tenen índexs superiors als 50 punts, al voltant, de fet, dels 60. Finalment, la llengua de l'entrevista compta amb una puntuació força alta, de 88 punts.

Però quin és el pes de cada conglomerat en el conjunt de la mostra?

Gràfic 5.

Catalanoparlants (gairebé exclusius), (pràcticament) no catalanoparlants i sectors intermedis (2001-2002)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

Ens trobem, com es pot veure, amb una situació força polaritzada en dos grups pràcticament equivalents, quant a contingents: un 41,6% de (pràcticament) no

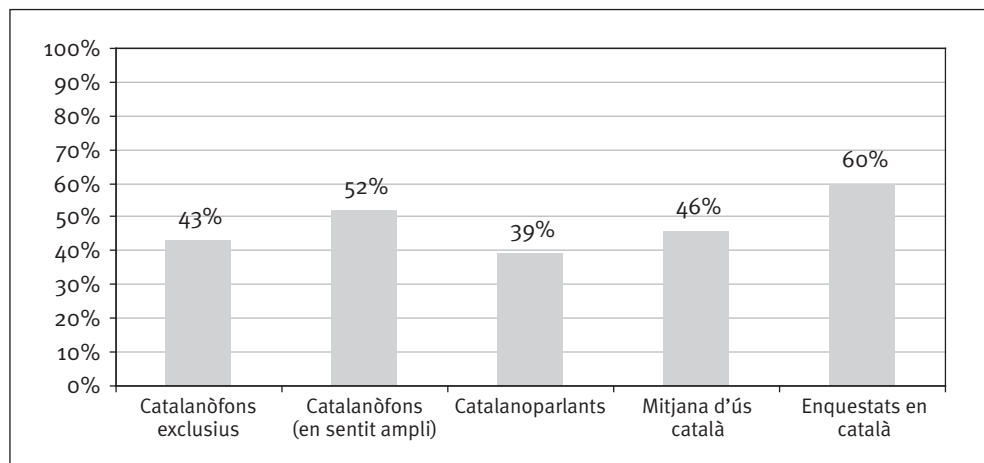
catalanoparlants i un 40,4% de catalanoparlants (gairebé exclusius). Enmig, una franja d'un 18% de sectors intermedis.

RESUM I CONCLUSIONS

Per resumir les diverses dades exposades, hem recorregut a un expedient convencional, però efectiu. Hem col·locat, davant per davant, els resultats del percentatge de catalanòfons (exclusius, o en sentit ampli, afegint-hi els bilingües identitaris), el dels catalanoparlants (hem calculat les persones enquestades que afirmaven parlar-lo un 50% o més, tant amb les amistats, com a la llar, amb el veïnat o a les botigues); la mitjana d'ús de català de les situacions anteriors; i, finalment, el percentatge de persones enquestades que han efectuat l'entrevista en català.

Gràfic 6.

Catalanòfons (exclusius o en sentit ampli), catalanoparlants, mitjana d'ús del català i llengua de l'enquesta (2001-2002)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

La xifra més baixa és la del nombre de catalanoparlants, amb un 39% del total. Aquí és important tenir en compte la forma com hem definit aquest grup. Es tracta de les persones que afirmen emprar, tant amb les amistats, com a la llar, amb el veïnat o a les botigues un 50% o més de català. Si féssim el mateix, però amb el castellà, el resultat seria d'un 35,6% del conjunt. Enmig ens quedaria un volum important de persones enquestades (del 25% del total) que es trobarien en situacions mixtes (com ara utilitzar un 50% o més el català a les botigues, però menys d'aquesta xifra a la llar). Tot plegat, ja ens indica la complexitat de la situació sociolingüística catalana, on el pes d'aquests casos més allunyats dels "extrems" és força important.

Si ara abordem l'ús del català, però des del punt de vista de les mitjanes, la xifra és més notable, tot i que no arriba al 50%. És normal que sigui més alta, atès que les situacions mixtes que anteriorment no consideràvem, o l'ús del català dels que no l'usen majoritàriament, però l'utilitzen (ni que sigui amb uns percentatges relativament baixos), ara sí que estan comptabilitzades.

Una perspectiva sintètica de l'ús lingüístic del català ens la proporcionen, doncs, ambdues dades. El volum dels usuaris majoritaris del català arriba gairebé al 40% de la població, mentre que la mitjana d'ús és una mica més alta, de 46 punts, en una escala de 0 a 100. En qualsevol dels casos, doncs, l'ús del català no és majoritari, almenys des del punt de vista que l'hem analitzat aquí.

Si hom relaciona aquestes xifres amb la del nombre de catalanòfons (en sentit estricte), el resultat és molt similar, la qual cosa indica l'àmplia dependència (com ja vam veure en l'anàlisi del 2005) d'ambdues variables. Si s'hi afegeix el nombre de bilingües identitaris, les xifres són més importants, per sobre, en qualsevol dels casos, de les dades sobre l'ús. Probablement, això ens indica que l'aportació dels bilingües a l'ús lingüístic del català no es pot situar al mateix nivell que la dels catalanòfons.

Finalment, l'única xifra que depassa a bastament el 50% és la del percentatge de persones enquestades que parlaren en català a l'entrevista (recordem, d'al-

tra banda, que era la suma de les persones que manifestaven la voluntat de fer l'entrevista en català més la de les que els resultava indiferent). És un primer testimoniatge que hi ha un potencial desaprofitat: persones que podrien parlar en català (perquè en tenen la capacitat, provada, atès que aquesta no és una dada declarada, sinó que s'efectuà realment), i que volen fer-ho, o no els representa un problema, però que, a la seva vida quotidiana no l'empren, ni de bon tros, de forma majoritària. Entre el volum de catalanoparlants (un 39%) i aquests "catalanoparlants potencials" (60%) hi ha un salt, pràcticament, de 20 punts percentuals.

**4 Noves preguntes de la quarta onada.
La llengua familiar**

Una de les innovacions més importants d'aquesta quarta onada és la introducció de preguntes sobre la llengua familiar: la llengua que es parlava amb la mare, el pare, els germans, la parella i els fills. Com sempre, la forma de respondre sobre l'ús lingüístic era percentual, respecte al català, el castellà o d'altres llengües.

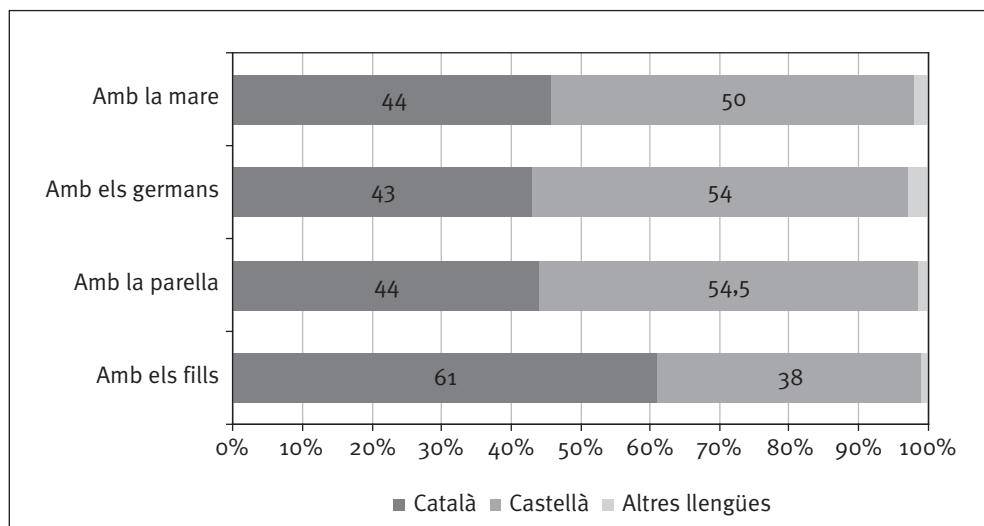
En el primer apartat n'exposarem els resultats generals. Atès que sempre hi ha més català amb els fills que amb els progenitors, analitzarem aquesta capacitat d'atracció del català mitjançant diversos índexs, al segon apartat. Una altra manera de copsar aquest fet és mitjançant una anàlisi de conglomerats, però només de les persones enquestades que tenen fills, mentre que acabarem amb una breu conclusió.

LLENGUA AMB LA MARE, ELS GERMANS, LA PARELLA I ELS FILLS

En el cas de l'ús amb el pare i la mare, es distingia entre l'ús quan eren vius i l'ús quan ja eren morts. Tot i que no hi ha gaire diferència entre ambdós resultats, treballarem amb una variable construïda, en què unificarem els resultats de les dues variables que hem esmentat. I ens referirem, bàsicament, a l'ús lingüístic amb la mare.

Gràfic 7.

Percentatge d'ús del català, castellà i altres llengües amb diversos membres de la família (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Remarquem allò que ja hem comentat en altres llocs: la suma de català, castellà i altres llengües no és sempre cent, perquè en la recollida de dades no s'ha assegurat aquest fet.

Quant als resultats, allò més evident és la diferència entre les diverses situacions i la llengua amb els fills. Tant com el fet que la llengua inicial (amb la mare), com amb els germans i la parella la llengua més utilitzada és el castellà, amb un percentatge de més del 50%.

Per contra, amb els fills la llengua més utilitzada és el català, amb un percentatge de més del 60%, un resultat plenament congruent amb altres estudis sobre llengua familiar que han ressaltat aquest fenomen.

LA CAPACITAT D'ATRACCIÓ DEL CATALÀ EN LA TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL

Si analitzem la transmissió lingüística intergeneracional, com hem vist abans, el català té una capacitat d'atracció considerable. Així, mentre que la mitjana d'ús de català amb la mare és del 44%, puja al 61% quan ens referim al percentatge de català que es parla amb els fills.

Mesurarem aquesta capacitat d'atracció mitjançant un índex que calcularem de la manera següent:

$$\frac{\text{Percentatge de català amb els fills} - \text{Percentatge de català amb la mare}}{100}$$

Atès que és un índex anàleg al creat per Joaquim Torres (i que ell anomena índex de transmissió intergeneracional de català, ITIC), l'anomenarem de la mateixa manera: ITIC.

Així, l'ITIC de la població representada a la quarta onada del PaD seria 61 menys 44 igual a 17 i dividit per 100, quedaria 0,17.

Tot i això, l'ITIC avalua la capacitat d'increment absolut del català, des d'un punt de vista intergeneracional. Si l'ús del català amb la mare és molt baix, el recorregut de l'ITIC pot ser molt ampli, mentre que si l'ús del català amb la mare és molt alt, l'ITIC té un recorregut molt limitat. Si hom compara situacions en què l'ús del català amb la mare és molt diferent, l'ITIC no és un bon índex de comparació. En aquest cas, seria bo complementar l'ITIC amb un altre tipus d'índex.

És això el que farem. En aquest cas l'anomenarem índex d'assoliment del recorregut teòric màxim (IARTEM). Es calcula de la manera següent:

$$\frac{\text{Percentatge de català amb els fills} - \text{Percentatge de català amb la mare}}{100 - \text{Percentatge de català amb la mare}}$$

La idea és senzilla: calculem quina part del recorregut màxim que es podria fer es fa realment.

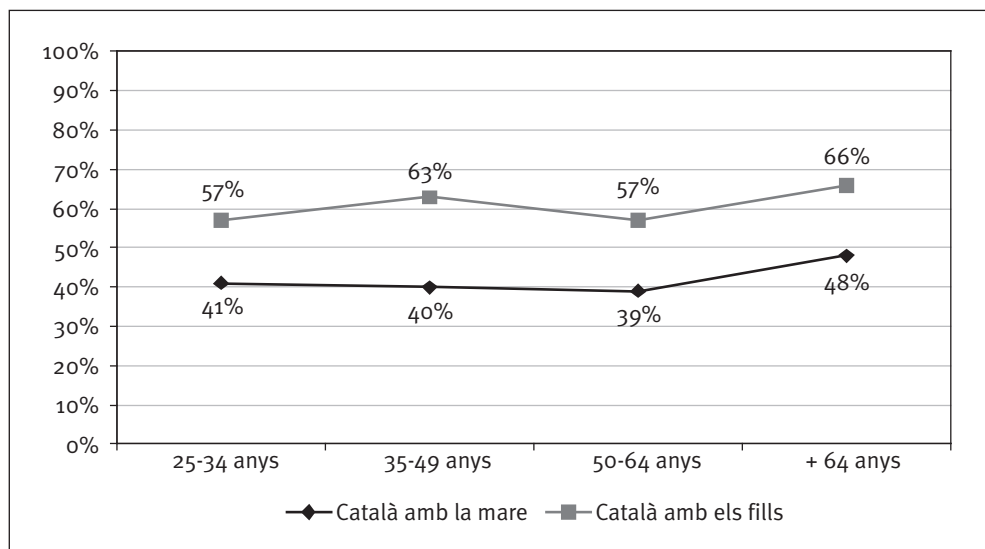
En el nostre cas tindríem 61 menys 44 igual a 17, dividit per 56 (resultat de restar 44 a 100). El resultat és 0,30.

El millor seria tenir en compte els dos índexs.

Ara exposarem alguns d'aquests valors, encreuats amb altres variables, per fer una anàlisi dels índexs, globalment.

Gràfic 8.

Percentatge d'ús del català amb els fills i amb la mare, per edat (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Com veiem, l'atracció del català és molt transversal, tot i que la seva intensitat davalla a la franja d'edat dels més joves, de vint-i-cinc a trenta-quatre anys. Si ho analitzem mitjançant els índexs d'atracció: quant a l'ITIC, de més grans a més

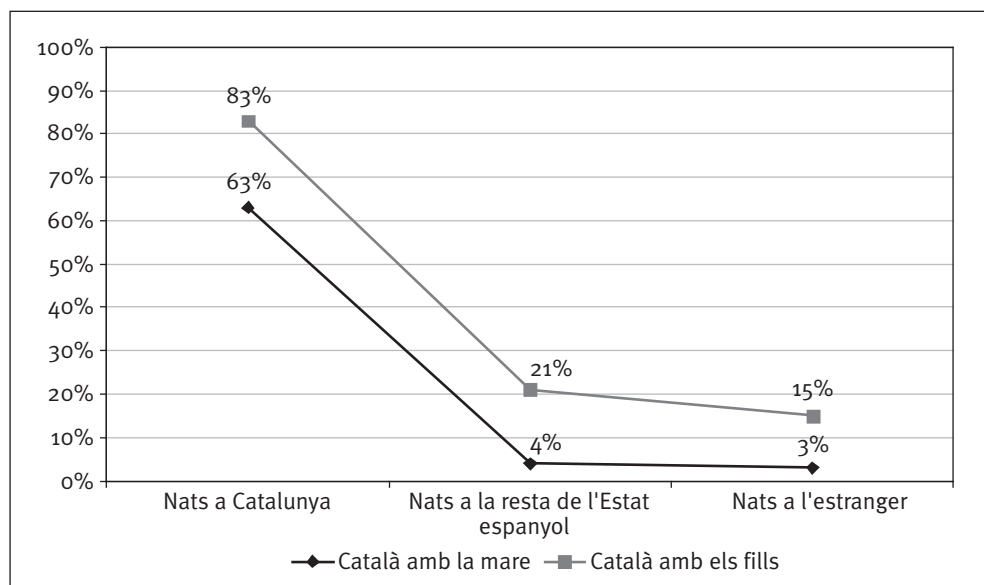
joves la gradació és la següent, 0,18 en els nats abans del 1941; també 0,18 en els nats entre el 1941 i el 1955; 0,23 en els nats entre el 1956 i el 1970; i 0,16 en els nats entre 1971 i 1980.

Així, doncs, les dues generacions que viuen de forma més intensa la postguerra i el franquisme obtenen índexs mot semblants a la mitjana, mentre que és la generació que es forja durant les acaballes del franquisme i la transició democràtica i té els fills en el període de recuperació de l'autonomia, la que obté un ITIC més important. Per contra, entre els més joves disminueix la capacitat d'atracció del català.

Si ara el que analitzem és la capacitat d'atracció relativa, l'únic efecte és la diferenciació entre els dos grups primers, els de més edat, ja que l'ARTEM dels més

Gràfic 9.

Percentatge d'ús del català amb els fills i amb la mare, per lloc de naixement (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

grans és superior (0,35) al dels que tenen entre cinquanta i seixanta-cinc anys (amb un IARTEM de 0,29 punts). Tornen a ser els d'edat intermèdia els qui tenen més capacitat d'atracció del català, amb un IARTEM de 0,38 i els més joves, els que la tenen més baixa, amb un IARTEM de 0,27.

Al gràfic 9, on tenim en compte el lloc del naixement dels entrevistats, l'atracció del català torna a ser molt transversal, tot i que en aquest cas les diferències entre l'ITIC i l'IARTEM seran molt manifestes, atès que l'inici del recorregut entre els dos grups dels al·lòctons i el del autòctons, com és lògic, són molt diferents. Quant a l'ITIC, la capacitat d'atracció del català més intensa és la dels autòctons, amb un 0,20, segueixen els nats a la resta de l'Estat espanyol, amb un 0,17, i clouen el panorama els nats a l'estranger, amb un 0,12.

Si ara el que analitzem és la capacitat d'atracció relativa, l'únic efecte és que la diferència entre els autòctons i els al·lòctons encara es fa més manifesta, ja que l'IARTEM dels dos darrers grups (com és lògic) resulta ser molt semblant a l'ITIC (0,12 pels nats a l'estranger i 0,18 pels nats a la resta de l'Estat espanyol), mentre que l'IARTEM dels nats a Catalunya es dispara fins al 0,54 punts.

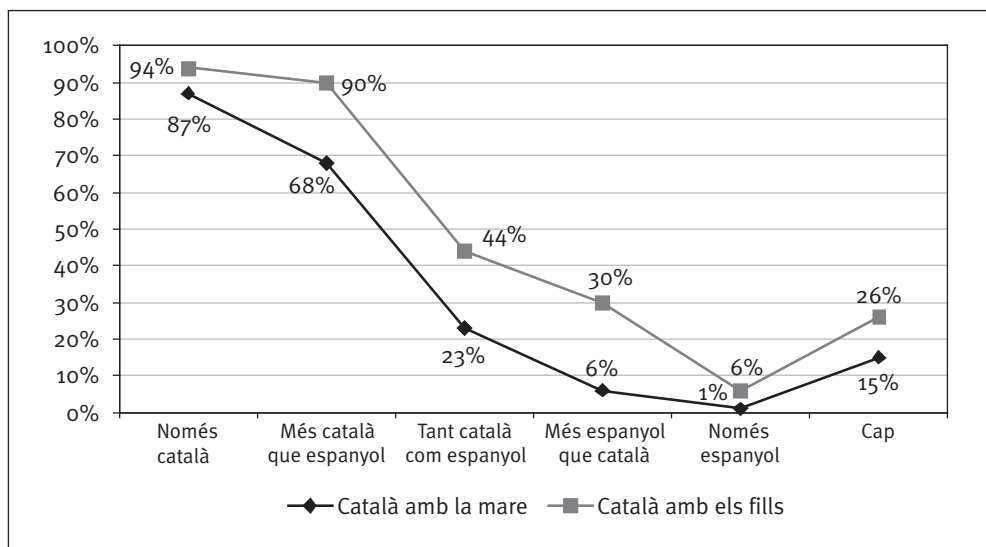
Pel que fa al gràfic 10, on analitzem els grups, per autoidentificació nacional, ens tornem a acarar amb una capacitat d'atracció del català molt transversal, tot i que es produeix amb intensitats molt diverses. En aquest cas, a més, es produeixen diferències significatives entre la capacitat d'atracció absoluta i relativa, que cal saber interpretar.

Així, els dos ITIC més baixos es produeixen entre dos grups molt diferents, des del punt de vista de la identificació nacional: els que només es consideren espanyols, amb un ITIC del 0,05, i els que només es consideren catalans, amb un ITIC del 0,07. Però haurem d'esperar a tenir els valors de l'IARTEM per no treure'n conclusions precipitades.

Pel que fa a la resta de grups, els tres intermedis obtenen índexs ITIC molt semblants (i superiors a la mitjana), mentre que el grup dels que no s'identifiquen amb cap resposta té un ITIC més baix. Vet aquí els valors: més espanyol que català,

Gràfic 10.

Percentatge d'ús del català amb els fills i amb la mare, per autoidentificació nacional (2005)

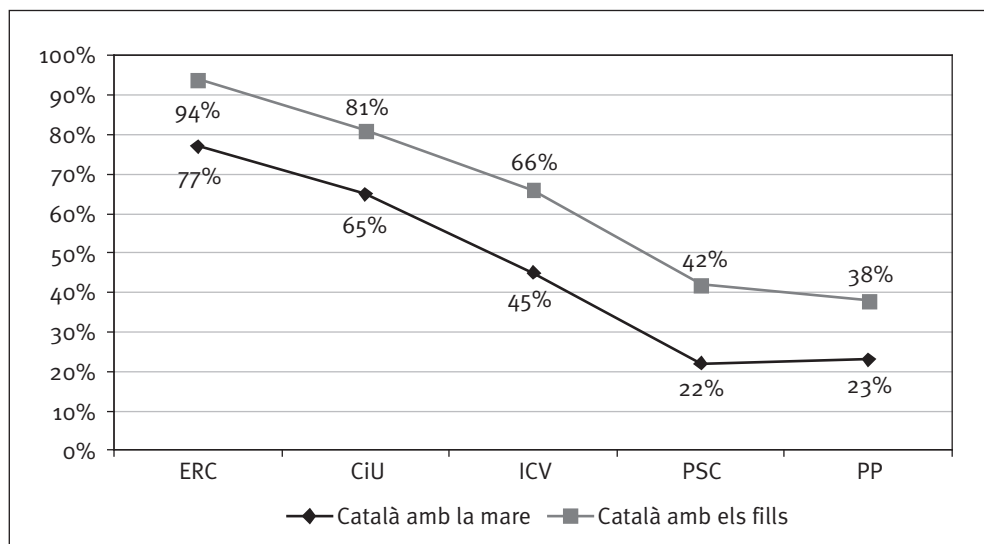

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

0,23; més català que espanyol, 0,22, i tant català com espanyol, 0,21. Finalment, els que no responen tenen un ITIC de 0,11.

Si ara el que analitzem és la capacitat d'atracció relativa, la perspectiva és totalment diferent, ja que són els grups que més s'identifiquen amb el català els que obtenen índexs IARTEM més alts: 0,69, entre els que es consideren més catalans que espanyols i 0,54 entre els que es consideren només catalans. En la resta de casos, els índexs absoluts i relatius són molt semblants.

Si tenim en compte ambdues perspectives és entre els que es consideren més catalans que espanyols on la capacitat d'atracció del català es fa més manifesta, i els que només es consideren espanyols on es fa menys intensa, mentre que la resta de grups ocuparien una situació intermèdia.

Gràfic 11.**Percentatge d'ús del català amb els fills i amb la mare, per vot declarat (2005)**

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Un altre cop, la capacitat d'atracció del català és molt transversal, tot i que es produeix amb lleugeres diferències d'intensitat. I en aquest cas, també es produeixen diferències significatives entre la capacitat d'atracció absoluta i relativa que cal saber interpretar.

Així, els dos ITIC lleugerament més alts es produeixen entre els dos partits d'esquerra que compten entre el seu electorat amb un percentatge més baix de catalanoparlants inicials, PSC i ICV (amb un 0,20 i un 0,21 d'ITIC, respectivament). Els segueixen ERC i CiU, amb un ITIC de 0,17 i 0,16, respectivament i acaba el PP amb un 0,15.

Però si ara el que analitzem és la capacitat d'atracció relativa, la perspectiva és força diferent, ja que són els grups més vinculats al sobiranisme i el catalanisme

els que obtenen un IARTEM més alt: ERC, amb un 0,74; CiU, amb un 0,46; ICV, amb un 0,38; PSC, amb un 0,26 i PP, amb un 0,19.

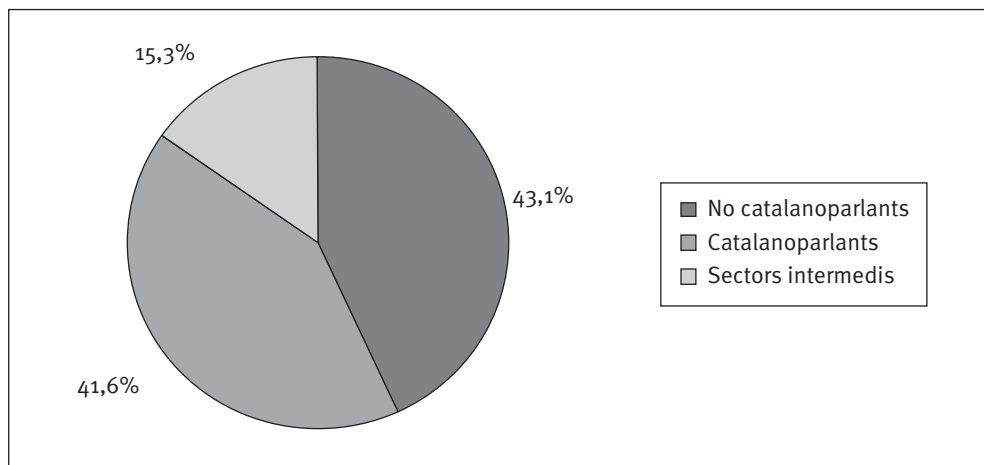
La conclusió més manifesta és que és entre l'electorat del PP on la capacitat d'atracció del català és menys intensa.

UNA ANÀLISI DE CONGLOMERATS DE LA POBLACIÓ QUE TÉ FILLS

En el capítol anterior, hem exposat els resultats d'una anàlisi de conglomerats amb les dades de la primera onada del PaD. Ara farem el mateix, però amb els resultats de la quarta onada, d'una banda, i amb aquests resultats però considerant exclusivament les persones que tenen fills. Serà una altra manera de considerar la capacitat d'atracció del català, des del punt de vista intergeneracional.

Gràfic 12.

Catalanoparlants (gairebé exclusius), (pràcticament) no catalanoparlants i sectors intermedis (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

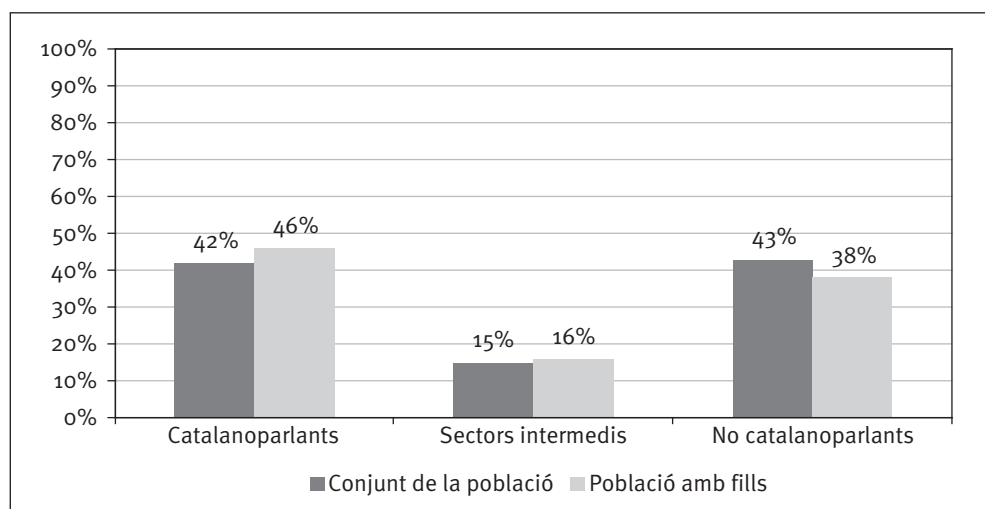
En el gràfic 12 observem el pes de cada conglomerat, pel que fa al conjunt d'aquesta quarta onada. Igual que per als anys 2001-2002, hi ha dos grups extrems i un d'intermedi. En el primer (que hem anomenat “catalanoparlants gairebé exclusius”) els resultats, quant al català, sempre són molt elevats. Contràriament, en el darrer (que hem batejat amb el nom de “pràcticament no catalanoparlants”) els valors són molt baixos, i en alguns casos pràcticament nuls. Finalment, els sectors intermedis tenen valors intermedis (valgui la redundància), però molt diversos en cadascun dels casos analitzats.

Quant als contingents, són valors molt semblants, en qualsevol dels casos, als obtinguts en la primera onada.

L'exercici que hem fet ha estat fer un procés semblant (amb les mateixes preguntes), però aplicat exclusivament a les persones enquestades que tenen fills. El resultat ha estat el següent:

Gràfic 13.

Catalanoparlants (gairebé exclusius), (pràcticament) no catalanoparlants i sectors intermedis (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

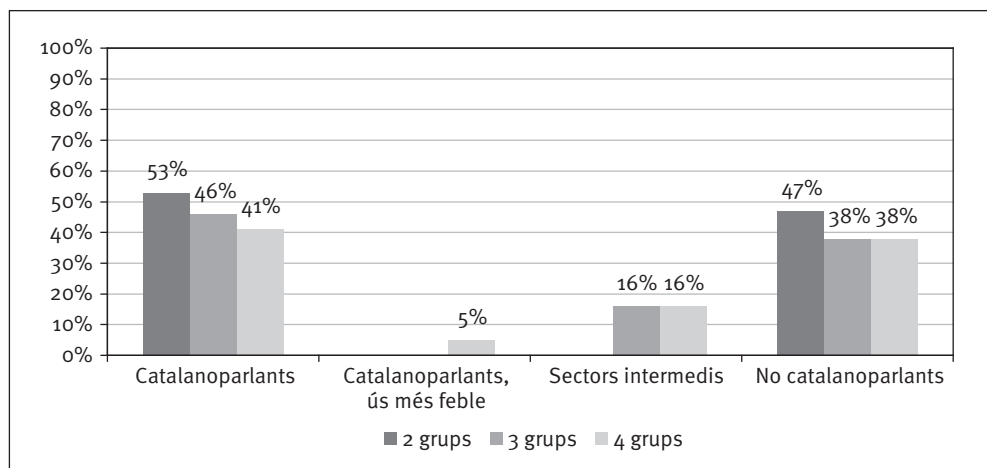
A l'univers de la població amb fills, els catalanoparlants són, de molt, el grup majoritari, mentre que minva d'una forma notable el grup dels no catalanoparlants. El grup dels sectors intermedis resta pràcticament inalterat.

Quant a les mitjanes de català de cada grup (en el conjunt de la població i exclusivament a la població amb fills), sempre són molt semblants en tots els grups.

Per acabar de completar l'anàlisi hem analitzat què passaria si, tot considerant exclusivament el conjunt de la població amb fills, l'haguéssim subdividit, primer en dos grups, després en tres grups (que és el resultat que ja hem expressat en el gràfic anterior) i finalment en quatre conglomerats.

Gràfic 14.

Població amb fills: catalanoparlants (gairebé exclusius), catalanoparlants (amb un ús més feble del català), (pràcticament) no catalanoparlants i sectors intermedis (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Si només fem dos grups, el grup àmpliament majoritari entre la població amb fills (53% de la població que en té, de fills) és el dels catalanoparlants, amb un ús

a les botigues de 90 punts (hem pres aquest ús com un factor de contrast entre els diversos grups) i després el dels pràcticament no catalanoparlants (amb un 47%), però que té un ús de català a les botigues de 24 punts (la qual cosa implica que fan un cert ús del català).

Si passem a tres grups, com ja hem vist, ens apareix un nou grup, els sectors intermedis. Els integrants d'aquest grup provenen pràcticament meitat per meitat dels dos grups anteriors. Els que provenen del grup de catalanoparlants tenen usos de català molt elevats amb la parella, amb els fills i a la vida social (però els seus orígens familiars són no catalanoparlants), mentre que els que provenen del grup de no catalanoparlants també comparteixen els orígens amb el grup anterior, però tenen uns usos de català a la vida social més baixos (i molt especialment amb la parella), però gens menyspreables. Tot plegat, aquestes característiques fan aquest grup dels sectors intermedis, alhora, relativament heterogeni. Tot i això, la seva característica principal és aquesta: orígens familiars no catalanoparlants, notable ús social del català.

L'aparició d'aquests sectors intermedis fa que els altres dos grups esdevinguin més polaritzats, fins al punt que sigui raonable anomenar-los així: catalanoparlants gairebé exclusius i pràcticament no catalanoparlants. Exemplifiquem-ho amb l'indicador de l'ús a les botigues: catalanoparlants, 90 punts; sectors intermedis, 84 punts i no catalanoparlants, 12 punts.

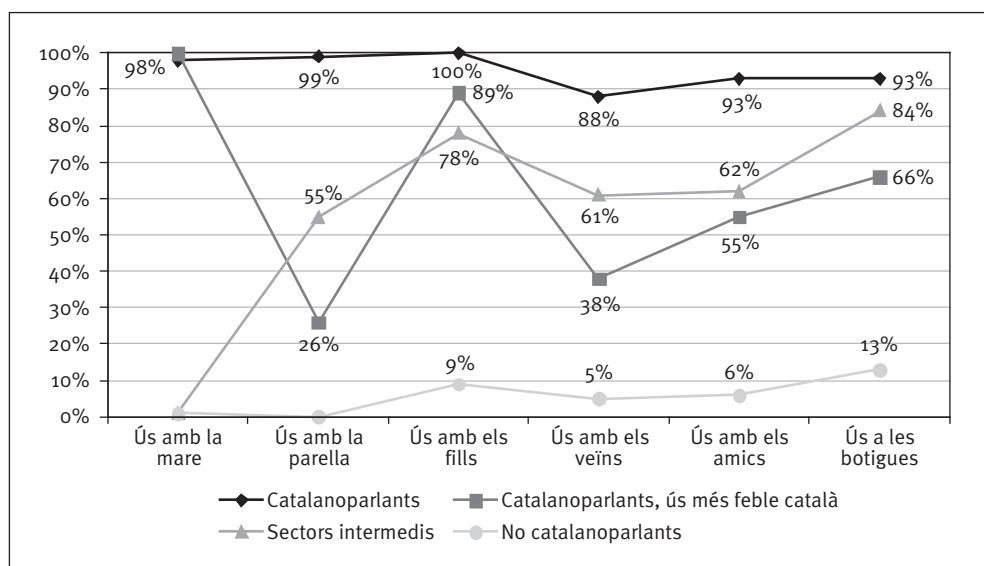
Si el que tenim en compte són els quatre grups finals, ara el grup que s'ha dividit és el dels catalanoparlants. Així, hi ha els catalanoparlants que fan un ús pràcticament exclusiu del català, i els que en fan un ús majoritari, però no exclusiu. El primer grup és majoritari, entre els catalanoparlants (un 41% de la població que té fills, i un 88% del catalanoparlants), mentre que el segon grup hi és minoritari.

Per copsar la dinàmica d'aquests quatre grups, n'expressarem les mitjanes de català en diverses situacions en un gràfic (gràfic 15).

Els dos casos extrems són clars, molt delimitats: els catalanoparlants gairebé exclusius, que provenen d'orígens familiars catalanòfons, que s'han aparellat proba-

Gràfic 15.

Catalanoparlants (gairebé exclusius), catalanoparlants (amb un ús més feble del català), (pràcticament) no catalanoparlants i sectors intermedis. Mitjanes (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

blement dintre d'aquest món i viuen gairebé exclusivament en català (en l'univers dels que tenen fills, recordem-ho!); i els no catalanoparlants, amb orígens familiars no catalanoparlants i que viuen en un món on la presència del català és molt residual (però no inexistent, especialment amb l'ús amb els fills i a les botigues).

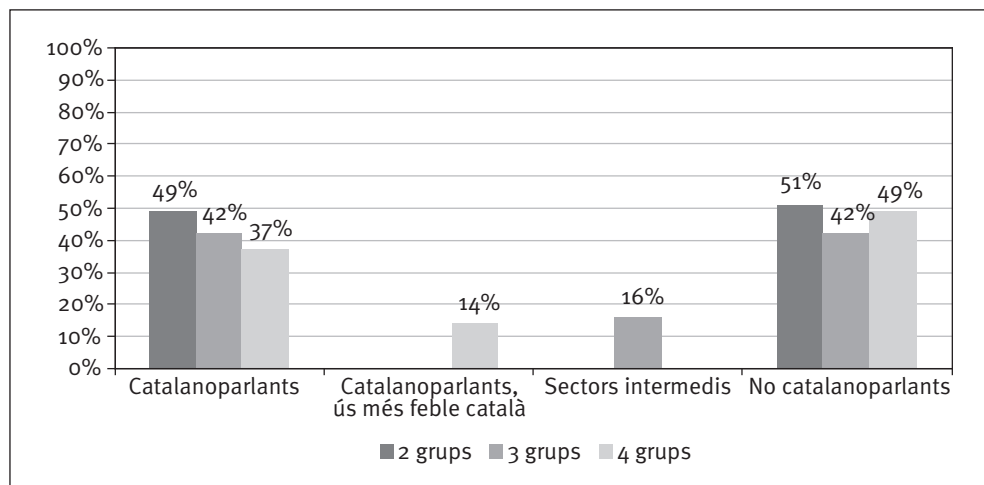
La complexitat prové dels dos casos intermedis. Ja ens referim prou àmpliament als que hem anomenat "sectors intermedis". Què passa, doncs, amb els catalanoparlants (que no viuen exclusivament en català)? També tenen orígens familiars catalanòfons, però probablement s'han aparellat amb persones que no provenen d'aquest món (fixem-nos en l'escassa mitjana d'ús del català amb la parella) i bona part dels seus veïns i veïnes (probablement viuen majoritàriament a zones on predominen els no catalanòfons) i de les seves amistats no són catalanoparlants.

És ben curiós que, en els aspectes vinculats a la vida social els índexs d'ús del català siguin més alts en els sectors intermedis que en els catalanoparlants no exclusius.

Per copsar la importància que té la capacitat d'atracció del català entre les persones que han tingut descendència, hem fet el mateix procés d'anàlisi de conglomerats que abans, però ara entre el conjunt de la població. El resultat és el següent:

Gràfic 16.

Catalanoparlants (gairebé exclusius), catalanoparlants (amb un ús més feble del català), (pràcticament) no catalanoparlants i sectors intermedis (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

En un primer nivell, el de la divisió en dos grups, ja constatem una desavantatge respecte al català: el grup més ampli és el dels no catalanoparlants, amb un 51% del conjunt de la població (abans era ben bé a l'inrevés i era el grup minoritari, amb el 47% del conjunt de la població amb fills).

En el segon nivell els grups són els mateixos, però la relació numèrica també és diferent: una relació equilibrada entre catalanoparlants i no catalanoparlants.

Finalment, en el tercer nivell és on es produeix un canvi més significatiu: l'estructura dels grups no és la mateixa. A la població amb fills, els sectors intermedis i els no catalanoparlants es mantenen, mentre que la necessitat d'homogeneïtzar els grups descomponia el grup de catalanoparlants en dos. Ara es recompon totalment la situació i la necessitat de fer més homogenis els dos grups principals trenca la feble unitat dels grups intermedis, que desapareix. Això implica que el grup dels no catalanoparlants esdevé, de molt el grup majoritari (amb un 49%), mentre que el grup dels catalanoparlants s'esmicola en tres subgrups: el de catalanoparlants gairebé exclusius (amb un 37%) i dos subgrups de catalanoparlants amb menys ús del català (que hem ajuntat en catalanoparlants amb un ús més feble del català), que agrupen el 14% de la població.

Així, doncs, si tenim en compte el conjunt d'aquest capítol, hom constata que el català té una important capacitat d'atracció, des del punt de vista intergeneracional: el català sempre obté guanys si comparem la llengua que es parla o es parlava amb els progenitors (la mare, en aquest cas) i la llengua que es parla amb els fills. Això implica que entre un 15% i un 20% de la població que té fills parlava en castellà amb la seva mare i ara parla català amb els seus fills.

Aquesta capacitat d'atracció té un caràcter molt transversal: la trobem present en tots els grups socials, tant si els considerem des del punt de vista de l'edat, com del lloc de naixement, o la identificació nacional i el vot declarat.

Tot i això es fa més intensa en els grups següents: els autòctons, els nats entre els anys 1956 i 1970, els que es consideren més catalans que espanyols i els que voten ERC, CiU o ICV.

Una altra manera d'observar aquesta capacitat d'atracció és fer una anàlisi de conglomerats de la població que té fills, en què el grup majoritari esdevé el dels catalanoparlants (mentre que en el conjunt de la població, per contra, dos grups es disputen l'hegemonia: el dels catalanoparlants i els dels (pràcticament) no catalanoparlants).

5 Noves preguntes de la quarta onada. Les llengües a la feina i a l'escola

Tot seguit es mostren els resultats d'ús de les llengües a la feina i a l'escola de la quarta onada del PaD, que es va efectuar l'any 2005.

A diferència de la primera onada del Panel, en aquesta ocasió les dades han estat recollides de manera desglossada, tot considerant les diferents relacions que, per motius jeràrquics, s'estableixen entre els actors.

Així, a la feina es distingeix entre l'ús de les llengües amb els caps i companys i companyes, mentre que a l'escola es distingeix entre l'ús de les llengües amb el professorat i amb els companys i companyes de l'aula.

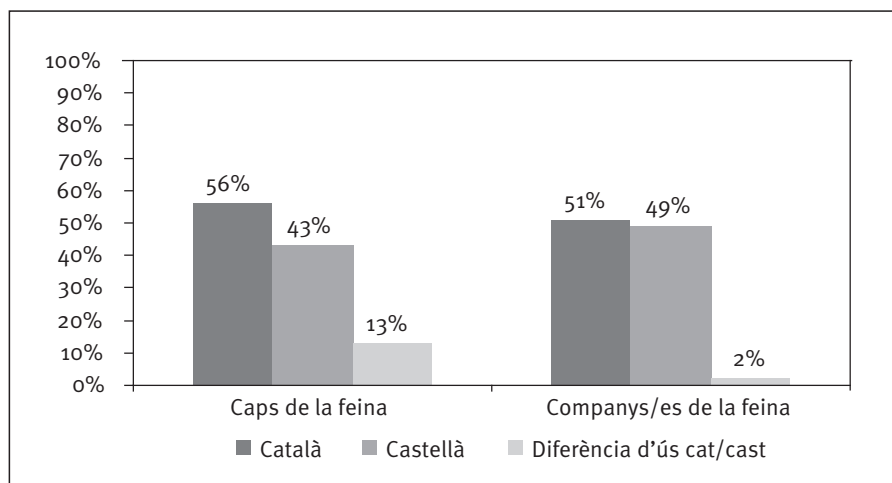
LES LLENGÜES A LA FEINA

A la feina, la llengua més emprada és el català. Tant amb els caps com amb els companys i companyes la seva mitjana d'ús supera el 50%. Depenent de l'interlocutor, s'observa com les diferències d'ús entre el català i el castellà s'accentuen. Amb els caps de la feina les diferències d'ús són de tretze punts de mitjana, fet que els situa com els interlocutors amb qui més es parla en català (56% de mitjana) i menys en castellà (43%) dins l'àmbit laboral.

Per contra, en el tracte amb els companys i companyes de la feina es redueixen les distàncies en l'ús d'una o altra llengua. Concretament, mentre que la mitjana d'ús del català amb els companys i companyes disminueix fins a un 51%, l'ús del castellà augmenta fins a un 49%, tan sols dos punts per sota.

Gràfic 17.

Mitjanes d'ús del català i el castellà amb els caps de la feina i amb els companys i companyes de la feina (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

A més, si s'observa el grau d'ús de les llengües podem veure com, amb els caps, la tendència és a parlar exclusivament en una de les dues llengües, principalment en català (44,4%).

A diferència de amb els caps, són més les persones que s'adrecen als seus companys i companyes de feina exclusivament en castellà (30,6%) que no pas exclusivament en català (29,6%). Tanmateix, en les relacions amb aquests interlocutors pren major importància l'ús majoritari del català (14,1%) i l'ús indistint tant d'una llengua com de l'altra (15,2%).

Taula 4.
Ús del català i el castellà amb els caps de la feina i amb els companys i compa-
nys de la feina (2005)

	Sempre en català	Majoritàriament en català	Igual en català que en castellà	Majoritàriament en castellà	Sempre en castellà
Caps de la feina (1.528)	44,4%	7,4%	9,2%	4,8%	32,5%
Companys/es de la feina (1.577)	29,6%	14,1%	15,2%	8,8%	30,6%

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

LES LLENGÜES A L'ESCOLA

A l'escola augmenta l'ús del català, especialment amb el professorat, i disminueix l'ús del castellà. Tal com mostra el gràfic 18, el català és emprat amb el professorat de l'escola amb una freqüència mitjana del 66%, distanciant-se considerablement del castellà, que s'utilitza un 33% de mitjana.

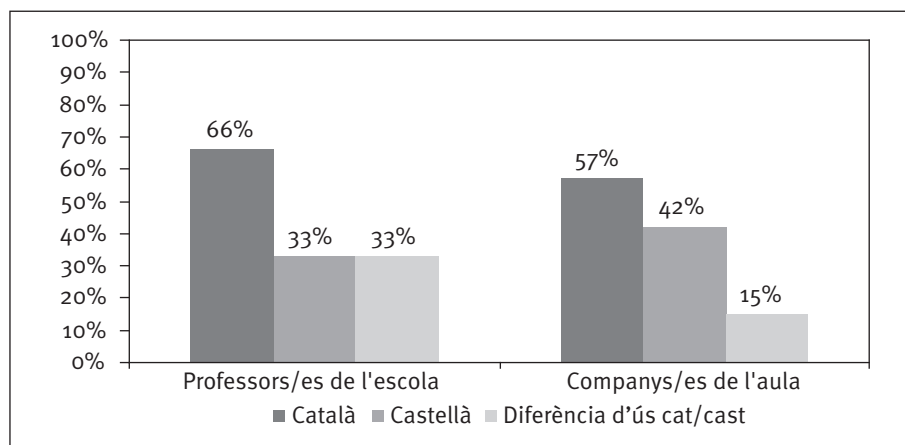
Com ja s'observava en l'àmbit laboral, l'ús del català amb els companys i companyes de l'aula se situa molt per sota del mateix ús amb la persona jeràrquicament superior (en aquest cas els docents). Concretament, l'ús del català amb els companys i companyes és del 57%, mentre que el del castellà és del 42%.

Cal destacar, però, que les diferències d'ús de català i castellà entre companys i companyes d'escola són superiors que entre companys i companyes de feina (quinze i dos punts, respectivament).

Aproximant-nos més als matisos d'ús de les dues llengües, podem observar com és amb els professors/es de l'escola amb qui l'ús extrem del català esdevé més nombrós (42,0%), seguit d'un ús majoritari (20,8%).

Gràfic 18.

Mitjanes d'ús del català i el castellà amb els professors/es de l'escola i amb els companys i companyes de l'aula (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Per la seva banda, el 32,5% dels escolars es relacionen amb els seus companys i companyes sempre en català i el 20,9% ho fan sempre en castellà. En aquesta situació, per tant, el repartiment entre els diferents usos és major que amb el professorat.

Taula 5.

Ús del català i el castellà amb el professorat de l'escola i amb els companys i companyes de l'aula (2005)

	Sempre en català	Majoritàriament en català	Igual en català que en castellà	Majoritàriament en castellà	Sempre en castellà
Professorat de l'escola (317)	42,0%	20,8%	9,4%	8,5%	16,8%
Companys/es de l'aula (316)	32,5%	18,3%	15,3%	10,6%	20,9%

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

- 6 Noves preguntes de la quarta onada.
Problemes amb les llengües?

A banda de l'ús que es faci de les diferents llengües a Catalunya, un factor a tenir en consideració són les possibles problemàtiques sorgides pels usos.

Amb la voluntat d'aprofundir en les conseqüències dels diferents usos lingüístics, en la quarta onada del Panel es va afegir una sèrie de preguntes sobre els problemes amb les llengües.

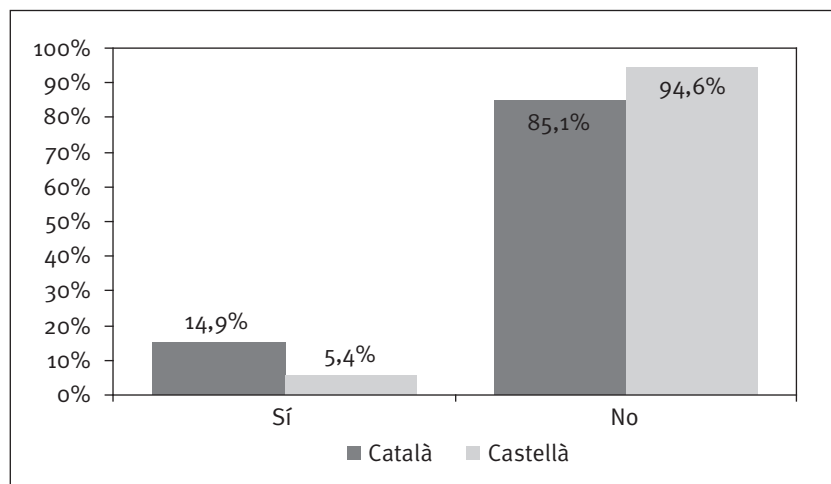
En primer lloc, és important veure si en alguna ocasió les persones entrevistades han tingut alguna problemàtica per parlar català o castellà.

Els resultats del gràfic 19 mostren com la gran majoria declara no haver tingut problemes per parlar cap de les dues llengües. Malgrat tot, és major la proporció de gent que assegura haver tingut inconvenients per parlar en català (14,9%) que la que n'ha tingut per fer-ho en castellà (5,4%).

En segon lloc, cal tenir en consideració el tipus de problemàtica sorgida per l'ús tant del català com del castellà. Així, entre la població que menciona haver sofert algun problema per parlar en català, el motiu més habitual és la no comprensió de la llengua pel seu interlocutor (46,7%), seguit de l'obligació de parlar en castellà (38,3%).

Gràfic 19.

Problemes per haver parlat en català i en castellà (2005)

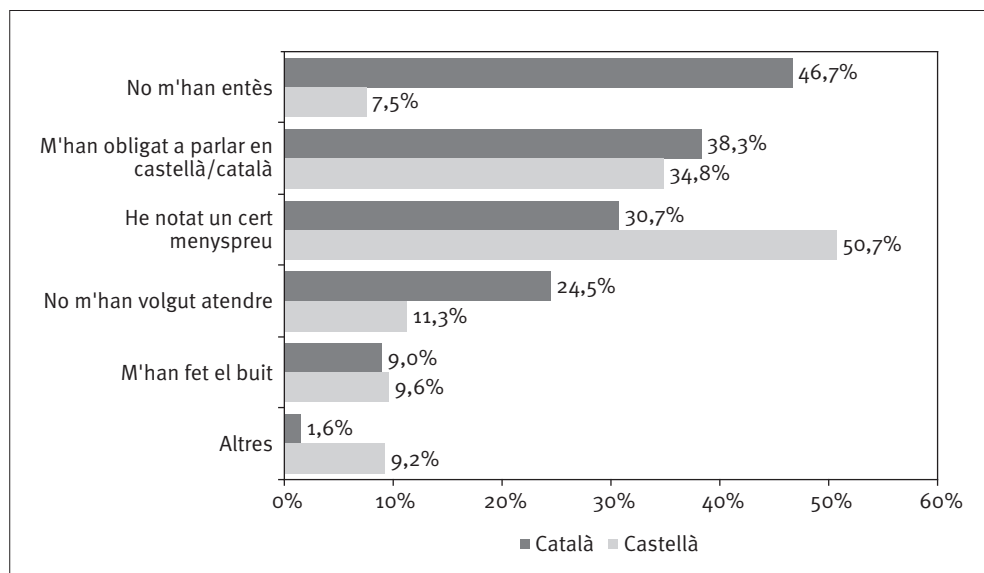

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Per contra, les persones enquestades que han tingut problemes per parlar en castellà els atribueixen majoritàriament a un sentiment de cert menyspreu per utilitzar aquesta llengua (50,7%). Entre aquests també es menciona, tot i que en menor mesura, el fet que els hagin obligat a parlar en català (34,8%).

Gràfic 20.

Tipus de problemes que ha tingut per parlar en català i en castellà (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

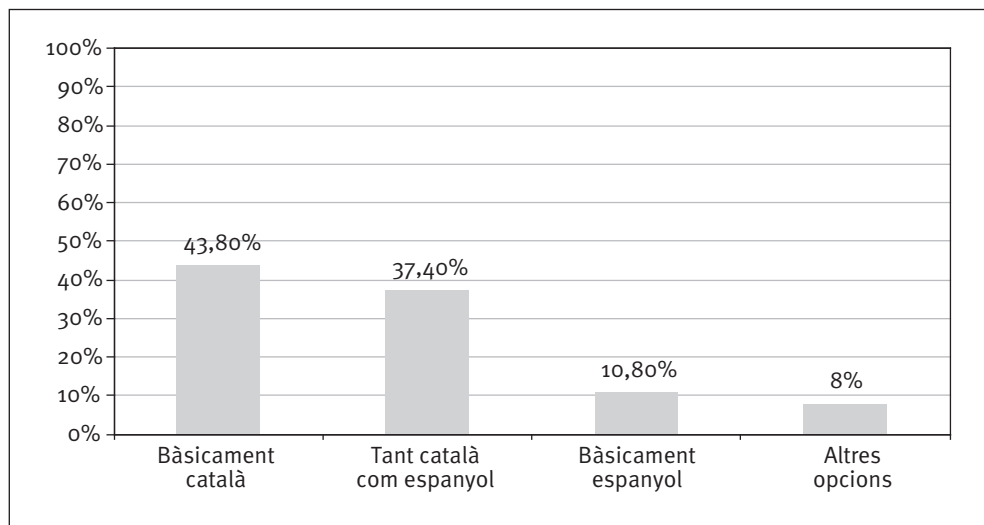
7 Llengua i política

Abordarem ara la possible relació entre la llengua i dues de les preguntes clàssiques de la sociologia del món de la política: d’una banda l’autoposicionament nacional, i de l’altra el de l’eix esquerra/dreta. En primer lloc exposarem els resultats d’aquestes dues preguntes, seguidament en farem un encreuament amb l’ús lingüístic, per acabar amb una doble perspectiva: el record de vot i l’autoposicionament nacional i ideològic, i l’ús lingüístic de cada bloc de votants dels principals partits polítics

AUTOPOSICIONAMENT POLÍTIC I NACIONAL

Parlem en primer lloc de la pregunta “vostè se sent: només català, més català que espanyol, tan català com espanyol, més espanyol que català, només espanyol, o altres respostes?”.

Per facilitar l’anàlisi hem agrupat les dues primeres opcions (només català i més català que espanyol) en un grup de bàsicament catalans, i de manera anàloga hem construït un altre grup de bàsicament espanyols, mentre que hem mantingut igual l’agrupació tant català com espanyol.

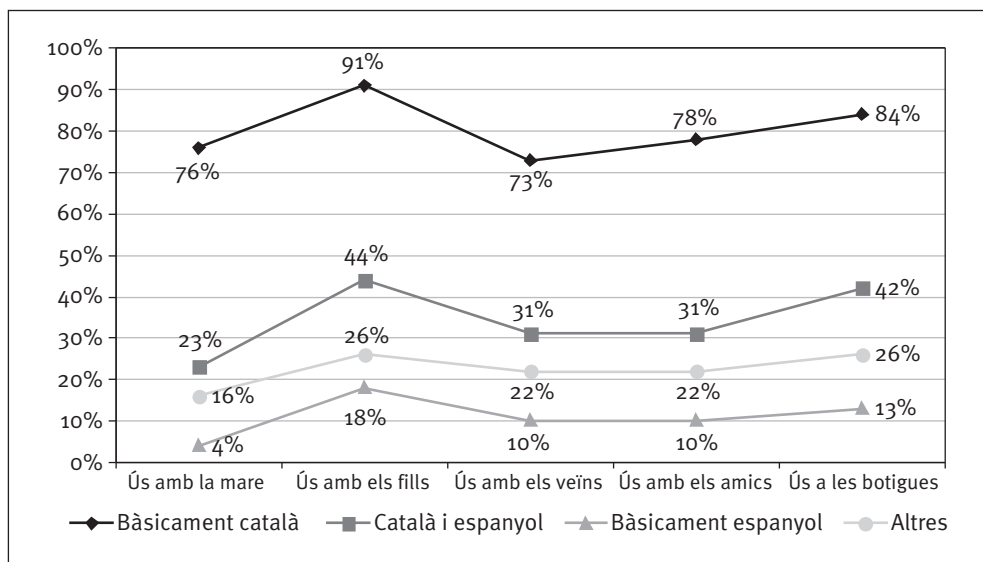
Gràfic 21.**Pes relatiu respecte a la identificació “nacional” (2005)**

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

En el gràfic 21 el grup majoritari és el de les persones que se senten bàsicament catalanes (18,5% només catalans i 25,3% més catalans que espanyols), d'acord amb els resultats obtinguts per les darreres enquestes en què s'ha fet aquesta pregunta; molt a prop hi ha els que declaren una identitat compartida catalano-espanyola, amb el 37,4% de la població, i un grup minoritari que se sent bàsicament espanyol (6% només espanyol i 4,8% més espanyol que català); resta un 8% que o bé no ho sap o declara altres opcions.

La societat catalana, per tant, és una comunitat molt inclinada cap a la identitat prioritàriament catalana o catalanoespanyola, però amb un pes minoritari de la identitat prioritàriament espanyola.

Quan observem els capteniments lingüístics de cada grup, el primer aspecte que s'aprecia més clarament és la distància considerable, quant a l'ús del català,

Gràfic 22.**Ús del català i autoposicionament nacional (2005)**

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

entre els que es consideren bàsicament catalans i la resta. En qualsevol dels usos analitzats, l'ús del català d'aquest grup sempre és àmpliament majoritari.

Per contra, en el grup que segueix, el dels catalanoespanyols, el percentatge d'ús del català no arriba mai al 50%. Segueix el grup que contesta altres opcions a aquesta pregunta (o bé no la contesta) i tanca la classificació el grup dels que es consideren bàsicament espanyols, que pràcticament no utilitzen el català, excepte amb els fills.

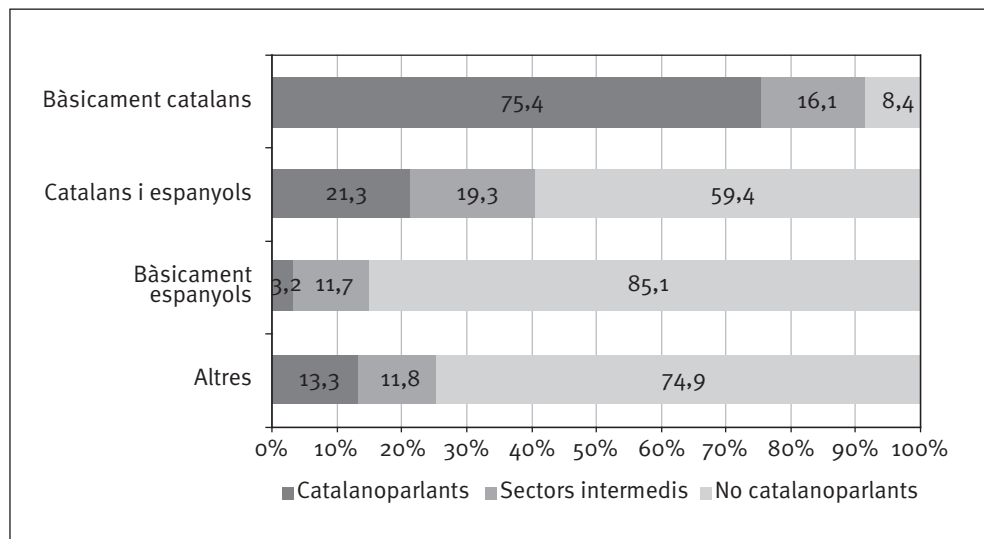
D'entrada sembla que ens acarem, pràcticament, amb dos móns: el de les persones que s'identifiquen prioritàriament com a catalanes i que, alhora, també usen de forma prioritària el català; i el món de les persones que usen prioritàriament el castellà i que es consideren o bé catalanoespanyoles o prioritàriament espa-

nyoles (o bé no es volen definir en aquest eix). Més endavant veurem, però, que la realitat és més complexa.

Si ens fixem ara en la gradació d'ús del català de cada situació, sempre trobem en primer lloc l'ús amb els fills (tal com hem assenyalat àmpliament en el quart capítol d'aquest informe), el segueix l'ús més públic de les botigues, i tanquen la classificació la resta d'usos més privats (amb la mare, el veïnat i les amistats).

Gràfic 23.

Grups lingüístics i autoposicionament nacional (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Una altra manera de copsar la distribució lingüística dels diversos grups, des del punt de vista del seu autoposicionament nacional és conèixer la seva composició, quant a l'anàlisi de conglomerats que hem obtingut en el capítol quart.

En aquell capítol hem realitzat una anàlisi de conglomerats molt semblant a la que ja vam fer a l'anàlisi de la primera onada del PaD, però amb un nombre més

petit de preguntes, molt centrades exclusivament en l'ús lingüístic. El resultat van ser tres grups: el dels qui usaven molt majoritàriament el català, amb un 41,6% de la població analitzada; el dels qui pràcticament no l'usaven, amb un 43,1%; i finalment, uns sectors intermedis, que feien un ús del català més important en determinades circumstàncies, i en altres no.

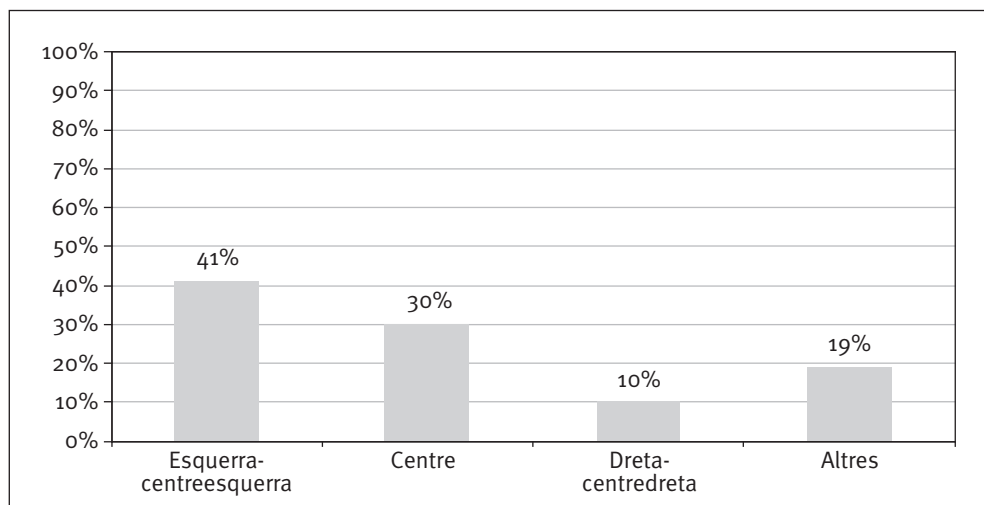
Doncs bé, aquest resultat és plenament congruent amb el del gràfic 22 però en matisa alguns aspectes.

Així, certament les persones que es consideren bàsicament catalanes són, de molt, catalanoparlants, però també hi ha dos petits grups de persones que es consideren bàsicament catalanes però pertanyen als sectors intermedis (un 16,1%) o fins i tot són no catalanoparlants (un 8,4%).

En els altres tres grups, des del punt de vista de l'adscripció nacional, el grup majoritari sempre és el de les persones no catalanoparlants, molt especialment en els dos darrers casos (bàsicament espanyols i altres opcions). Tot i això, entre els catalanoespanyols, la suma de catalanoparlants i sectors intermedis representa un volum notable, d'un 40,6% del grup.

El matís, per tant, es troba aquí: més que una societat estrictament escindida en dos grups molt marcats, tant pel que fa a l'ús lingüístic com a la identificació nacional, ens trobaríem amb tres "mons": el dels que s'identifiquen bàsicament com a catalans i són molt majoritàriament catalanoparlants (que als anys 2001-2002 seria el grup majoritari, amb gairebé un 44%); els catalanoespanyols, un grup també important, però relativament heterogeni des del punt de vista lingüístic; i finalment un grup minoritari (però al qual no s'hauria de descartar agregar els que no contesten), identificat amb l'opció prioritàriament espanyola, amb un ús molt baix del català.

Igual que hem fet més amunt amb la pregunta sobre autoidentificació "nacional", ho farem ara amb el posicionament en l'eix esquerra-dreta. Quan es formulava la pregunta s'indicava que calia triar un valor, del 0 al 10, en què 0 significava extrema esquerra i 10 extrema dreta.

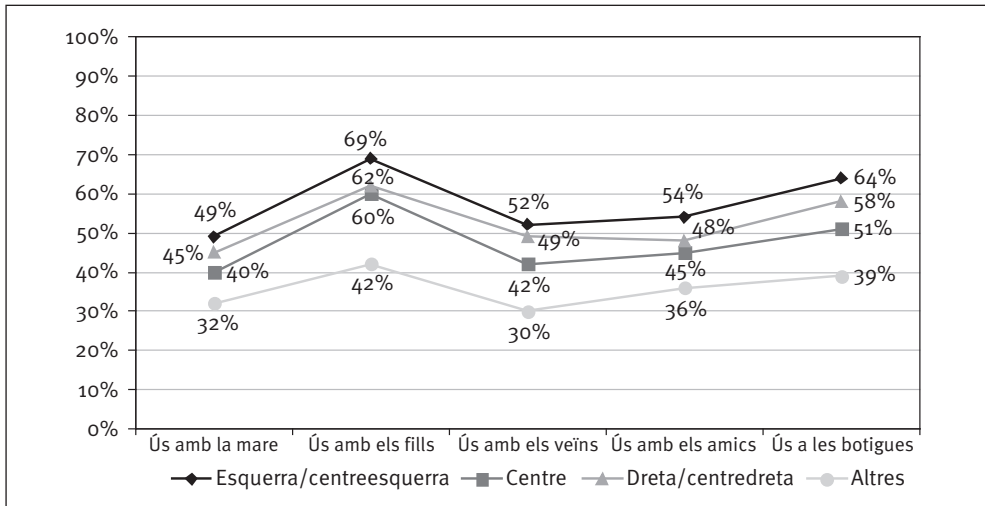
Gràfic 24.**Pes relatiu respecte a l'eix esquerra-dreta (2005)**

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Per facilitar l'anàlisi hem agrupat els valors en unes categories molt àmplies: esquerra-centreesquerra (del 0 al 4), centre (valor 5) i dreta-centredreta (del 6 al 10); finalment, hem posat a altres la resta de casos (no sap, no contesta, altres respostes, etc.)

El resultat és el d'una societat més escorada cap a l'esquerra que cap a la dreta, tot i que les opcions del centre són molt importants. Així, en l'espai que hem anomenat d'esquerra-centreesquerra, els grups més nombrosos són sempre els més propers al centre, més que a l'esquerra (la suma dels valors 0 i 1 fa un 5,3% del total, mentre que la suma dels valors 3 i 4 fa un total del 37,3%). També passaria el mateix amb el bloc de dreta-centredreta, tot i que amb uns contrastos menys manifestos.

Igual que hem fet abans, ens interessa ara copsar els capteniments lingüístics de cada grup.

Gràfic 25.**Ús del català i eix esquerra-dreta (2005)**

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Si recordem el gràfic 22, hi trobàvem una diferència molt gran entre un dels grups (el dels bàsicament catalans) i la resta. Per contra, ara les diferències són molt més matisades. I si aquí alguna cosa es fa notar, és el caràcter marcadament menys catalanoparlant dels altres casos (no responen, no saben, etc.).

Quant als tres grups principals, els usos de català sempre es mouen al voltant del 50% (més notables amb l'ús amb els fills i a les botigues, com hem vist abans, i més baixos en els altres casos).

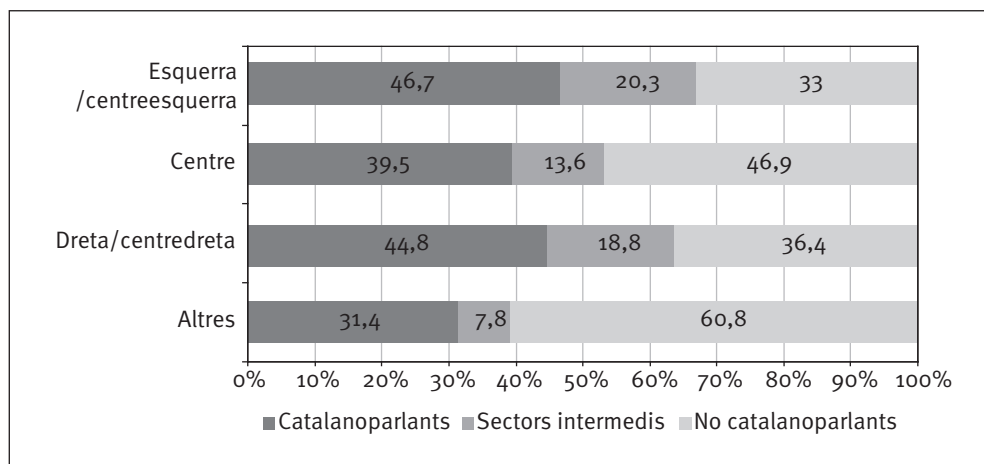
Tot i això, malgrat la similitud, sempre és el primer grup (el d'esquerra/centre-esquerra) el que obté els valors d'ús de català més alt i, sempre per sobre (encara que en molts casos, lleugerament) de la ratlla del 50%.

Probablement, aquesta relativa similitud, quant a les mitjanes d'ús del català, dels tres grups principals, i els valors centrals que s'obtenen reflecteixen una

distribució interna relativament heterogènia de cada grup, respecte a l'ús del català. És el que podem esbrinar al gràfic 26.

Gràfic 26.

Grups lingüístics i eix esquerra-dreta (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Efectivament, als tres grups principals, la distribució entre catalanoparlants, no catalanoparlants i sectors intermedis sempre està relativament ben equilibrada. Amb els seus matisos, però: tant al grup d'esquerra-centreesquerra com al dreta-centredreta, el sector majoritari és el dels catalanoparlants, tot i que els no catalanoparlants hi tenen un pes important.

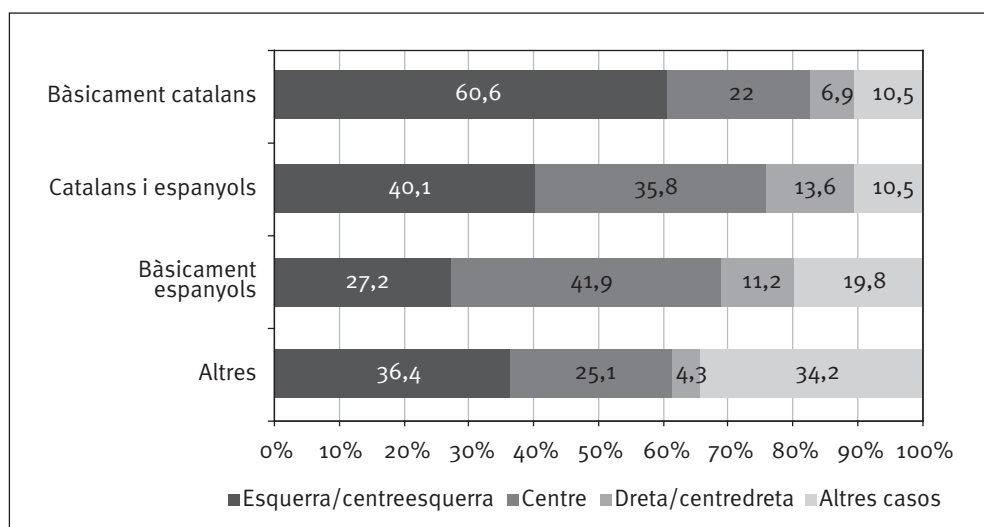
I només al d'altres casos, el grup dels no catalanoparlants és àmpliament majoritari.

AUTOPOSICIONAMENT POLÍTIC I NACIONAL I RECORD DE VOT

En l'apartat anterior exposàvem els resultats de les dues preguntes analitzades per separat. Ara obtindrem una perspectiva conjunta, mitjançant l'encreuament d'ambdues preguntes.

Gràfic 27.

Posicionament en l'eix esquerra-dreta dels grups per autoidentificació nacional (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Per no enganyar-nos, el primer que hem de recordar és que el primer grup (el dels bàsicament catalans) és el majoritari, seguit pel dels catalanoespanyols, mentre que els altres dos grups són clarament minoritaris.

Quant a la seva composició, en l'eix esquerra-dreta, el grup dels bàsicament catalans es troba molt esbiaixat cap a l'esquerra: un 60,6% dels qui el componen s'han situat en un valor que hem inclòs a l'esquerra-centreesquerra. Tot i això,

també n'hi ha de centre i de forma més minoritària de dreta-centredreta. Com ja vam indicar a l'anàlisi del PaD de la primera onada, a una organització política que vulgui ocupar aquest ampli espai, li resultarà més fàcil si ofereix una imatge esquerrana o, millor, centreesquerrana.

També és l'opció de l'esquerra-centreesquerra la més “habitada” entre els catalanoespanyols, però en aquest cas, de forma menys rotunda. I, finalment entre els que es consideren bàsicament espanyols l'opció majoritària és el centre.

També és destacable (i coherent, d'altra banda) el pes molt notable entre els que responen altres opcions (o no responen o no saben, etc.) en l'eix d'auto-identificació nacional dels que tampoc no responen, no saben, etc. però ara a l'eix esquerra-dreta. Representen un 34,2% del conjunt d'aquest grup. I potser podríem qualificar-les com a persones que es consideren al marge de la vida política catalana.

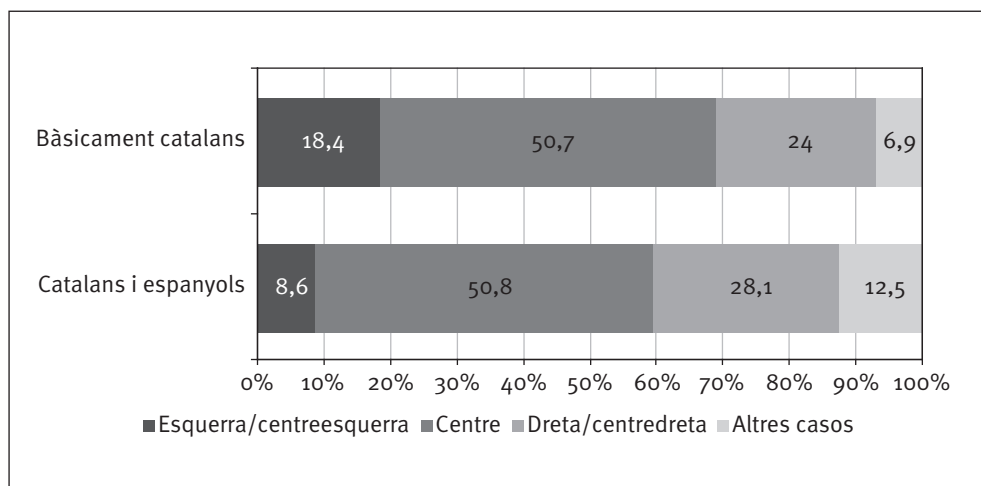
A partir d'ara, exposarem uns resultats que no havíem pogut explorar al PaD de la primera onada: el dels capteniments polítics i lingüístics per record de vot (en aquest cas el del record de vot de les eleccions catalanes del 2003). El que ens interessarà, en primer lloc, és fer una anàlisi semblant a la que hem fet per a la població en general, però ara pels que han afirmat votar cadascun dels principals partits polítics i, en segon lloc, sobre els capteniments lingüístics de cada grup de votants. Seguirem l'ordre següent: CiU, ERC, ICV, PSC i PP.

Per poder interpretar bé el gràfic, convé exposar la distribució dels votants de CiU entre els diversos grups, per autoidentificació nacional: la gran majoria se sent bàsicament catalana (un 56,7%), però n'hi ha un bon gruix que es consideren catalanoespanyols (un 33,7%), mentre que la resta de casos són minoritaris, per la qual cosa ja no els hem representat en el gràfic.

Pel que fa a la distribució de cada grup en l'eix esquerra-dreta, el resultat és ben clar: la majoria dels votants de CiU se situa o bé en el centre o bé en el camp de

Gràfic 28.

Posicionament en l'eix esquerra-dreta dels grups per autoidentificació nacional dels votants de CiU (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

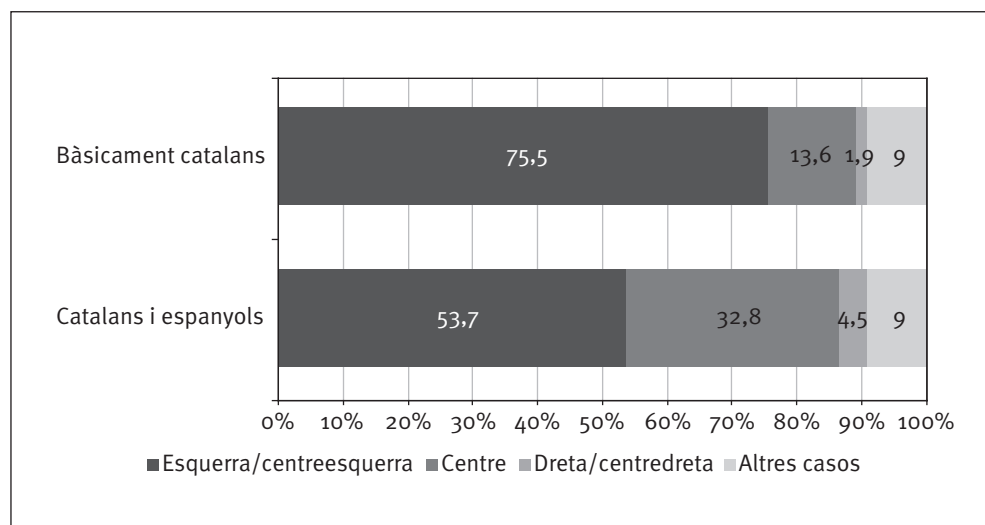
la dreta-centredreta. Només entre els bàsicament catalans, l'opció esquerrana té un cert pes.

Aquest era el públic de la coalició al 2003. Per incrementar el seu públic potencial tenia diverses possibilitats, però sobretot dues: o bé diluir l'eix esquerra-dreta (atès que el seu públic principal, de centre o dreta-centredreta, no ocupa l'espai prioritari, el de l'esquerra-centreesquerra) i ocupar al màxim l'espai dels bàsicament catalans (que és, de fet, el majoritari), però d'una forma relativament moderada, si no vol perdre el “públic” catalanoespanyol; o, per contra, intentar apropar-se als sectors més centrats de l'espai de centreesquerra, sense perdre la resta d'espais. O una combinació d'ambdues estratègies que, en cas d'èxit, li permetria fer el ple. La seva principal feblesa és la necessitat (si hom vol fer el ple) que, en alguns casos, cal acontentar públics relativament heterogenis.

També ara convé exposar la distribució dels votants d'ERC entre els diversos grups, per autoidentificació nacional: una majoria aclaparant se sent bàsicament catalana (un 85,9%), però n'hi ha un petit grup que es consideren catalanoespanyols (un 12,3%), mentre que la resta de casos són minoritaris, per la qual cosa tampoc no els hem representat en el gràfic.

Gràfic 29.

Posicionament en l'eix esquerra-dreta dels grups per autoidentificació nacional dels votants d'ERC (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

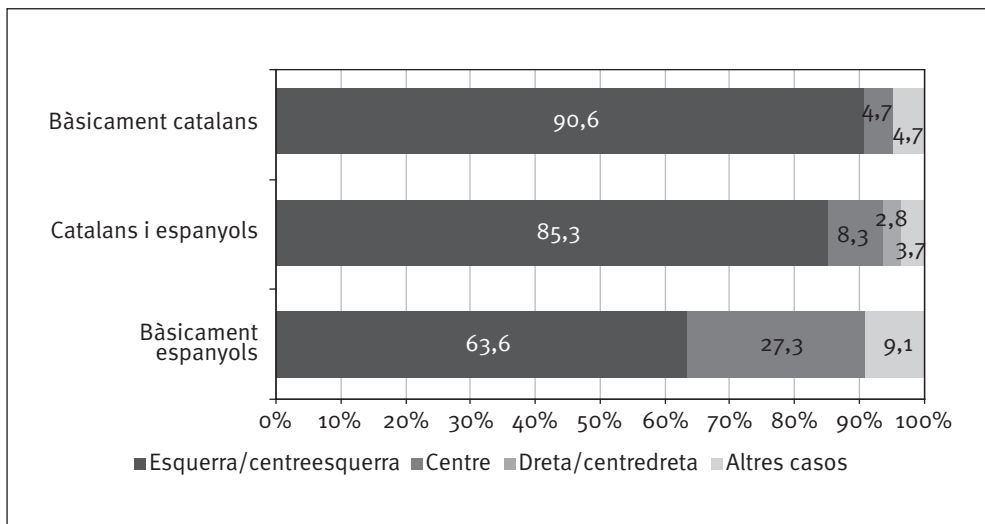
El resultat és ben clar: la majoria dels votants se situa molt majoritàriament a l'espai de l'esquerra-centreesquerra, molt especialment en el grup més nombrós, el dels bàsicament catalans. Només entre el grup, més residual numèricament, dels catalanoespanyols té un cert pes l'opció del centre.

En aquest cas el pes molt majoritari dels dos sectors on se situa ERC (bàsicament catalans i esquerra-centreesquerra) faria possible teòricament l'ocupació d'un

espai polític força important. Però, com se sap, a la política hi intervenen molts altres factors, que de vegades són fins i tot decisius. Entre altres, la competència entre els diversos partits polítics per ocupar un determinat espai. I ERC competeix amb CiU (per l'espai dels bàsicament catalans), amb ICV (en aquest cas, per partida doble) i sobretot amb els nous actors recentment apareguts...

Gràfic 30.

Posicionament en l'eix esquerra-dreta dels grups per autoidentificació nacional dels votants d'ICV (2001-2002)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

Quant a la distribució dels votants d'ICV entre els diversos grups, per autoidentificació nacional, una majoria se sent bàsicament catalana (un 45,7%), però hi ha un grup també molt important que es consideren catalanoespanyols (un 38,9%), mentre que els bàsicament espanyols són minoritaris, tot i que significatius (un 7,9%).

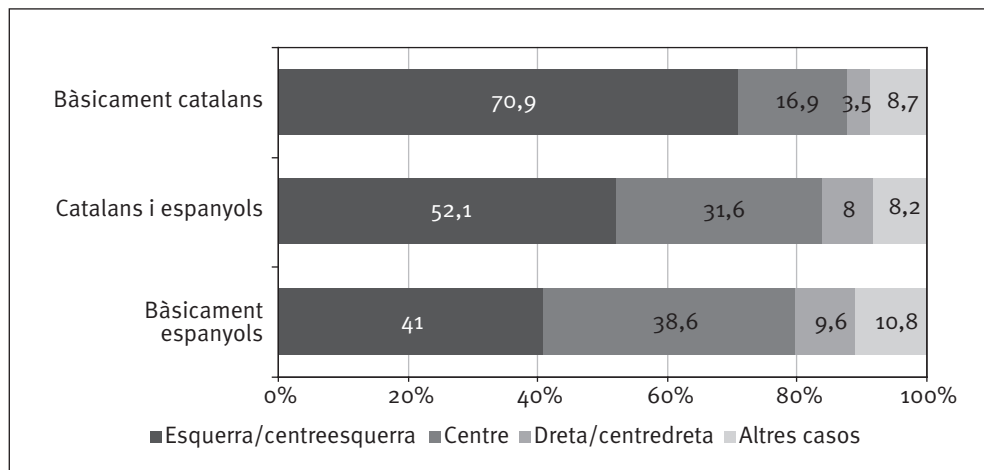
Sobre la posició en l'eix esquerra-dreta de cadascun d'aquests grups, el resultat és ben clar: la majoria dels votants d'ICV se situa molt majoritàriament a l'espai de

l'esquerra-centreesquerra, molt especialment en els dos grups més nombrosos, el dels bàsicament catalans i els catalanoespanyols. Només entre el grup, més residual numèricament, dels bàsicament espanyols té un cert pes l'opció del centre.

Aquí podríem tornar a repetir algunes de les indicacions que hem efectuat en el cas d'ERC, entre altres qüestions perquè són dues opcions polítiques que, en aquest nivell d'anàlisi, s'assemblen força (quant al seu públic actual i fins i tot "potencial"). Certament ERC està més escorada cap a la catalanitat i més cap al centreesquerra, i ICV amb un nivell de catalanitat menys intens i més clarament orientada a l'esquerra. Però si atenem a les diferències entre CDC i UDC, no són pas més minses que entre ICV i ERC... El cas és, però, que el fet d'ocupar espais relativament semblants només pot resoldre's de dues maneres: o amb una àmplia col·laboració, fins i tot electoral, o amb una intensa competència.

Gràfic 31.

Posicionament en l'eix esquerra-dreta dels grups per autoidentificació nacional dels votants del PSC (2001-2002)

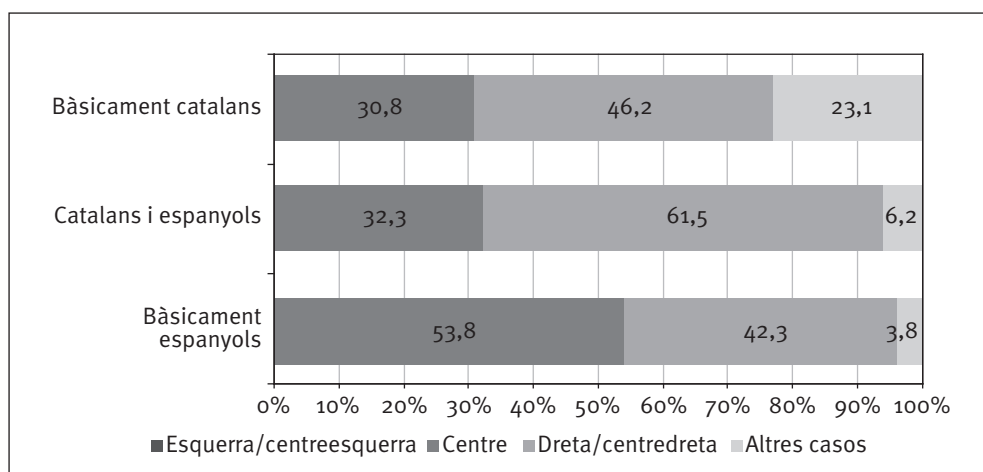

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

Pel que fa a la distribució dels votants del PSC entre els diversos grups, per auto-identificació nacional, una gran majoria se sent catalanoespanyola (un 56,5%), però hi ha un grup també important que es consideren bàsicament catalans (un 25,9%), mentre que els bàsicament espanyols són minoritaris, tot i que significatius (un 12,3%).

Gràfic 32.

Posicionament en l'eix esquerra/dreta dels grups per autoidentificació nacional dels votants del PP (2001-2002)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Primera onada, 2001-2002.

El resultat és ben clar: la majoria dels votants se situa molt majoritàriament a l'espai de l'esquerra-centreesquerra, molt especialment entre els bàsicament catalans. No obstant això, els votants de centre tenen un pes important entre l'electorat del PSC, mentre que els de dreta-centredreta són minoritaris.

El principal problema del PSC és que, quant a l'eix esquerra-dreta, està ben situat, però no a l'espai d'autoidentificació nacional, atès que té pocs votants del grup principal, el dels bàsicament catalans.

Finalment, exposarem la distribució dels votants del PP entre els diversos grups, per autoidentificació nacional: una gran majoria se sent catalanoespanyola (un 63,5%), però hi ha un grup també important que es consideren bàsicament espanyols (un 25%), mentre que els bàsicament catalans són minoritaris, tot i que significatius (un 11,5%).

El resultat és ben clar: no hi ha votants que s'identifiquin amb l'espai de l'esquerra-centreesquerra i la majoria són de dreta-centredreta, excepte en els bàsicament espanyols, on predominen els votants de centre (en aquest cas, probablement, el PP ocupa la majoria de l'espai, excepte l'esquerra-centreesquerra). Conseqüentment, l'espai del PP és el més "net" (competeix amb pocs partits polítics, bàsicament amb Ciutadans, però és un espai relativament petit, a Catalunya, la qual cosa explica el caràcter minoritari del PP a la política catalana.

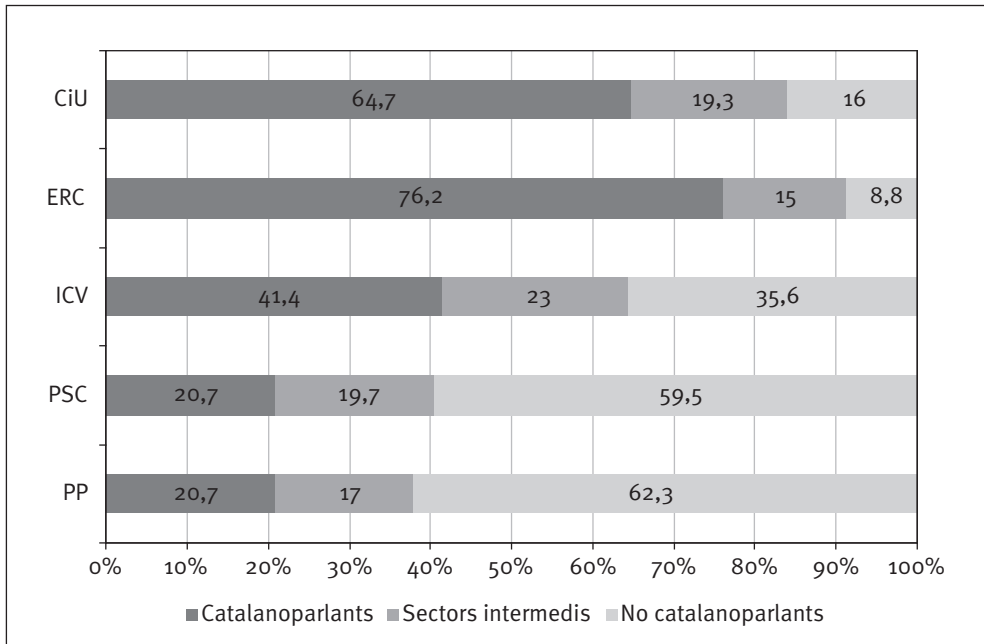
LLENGUA I RECORD DE VOT

Finalment, exposarem, per cloure aquest capítol una perspectiva complementària a la dels gràfics 22 i 25. Allà exposàvem el pes dels tres grups lingüístics de la nostra anàlisi de conglomerats entre els sectors que es constituïen per autoidentificació nacional, d'una banda, i per l'eix esquerra-dreta, de l'altra.

Recordem, però, com estaven caracteritzats aquests tres grups lingüístics: els catalanoparlants, que usaven molt majoritàriament el català, amb un 41,6% de la població analitzada; el dels qui pràcticament no l'usaven, amb un 43,1%; i finalment, uns sectors intermedis, que feien un ús del català més important en determinades circumstàncies, i en d'altres no.

La política catalana, des d'aquest punt de vista, es divideix en dos grans grups, això sí, amb uns quants matisos. D'una banda, tenim els partits que tenen votants, molt majoritàriament, catalanoparlants (ERC i CiU); i de l'altra, els partits amb votants, molt majoritàriament, no catalanoparlants (PP i PSC).

Gràfic 33.
Grups lingüístics per record de vot (2005)

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Quarta onada, 2005.

Vet aquí, però, els matisos:

1. Hi ha un partit que es troba a cavall d'aquests dos "mons": ICV.
2. En els dos "mons", sempre hi ha una part, minoritària, això sí, de l'altre grup lingüístic. Entre els votants d'ERC hi ha un 16% de no catalanoparlants, mentre que entre els del PP hi ha un 20,7% de catalanoparlants, per posar els dos casos més manifestos.
3. Finalment, entre tots els votants, de tots els partits, hi ha un segment important de sectors intermedis.

8 Les llengües a Catalunya a principis del segle XXI. Una síntesi

En aquest apartat farem una síntesi dels continguts dels capítols anteriors, per aconseguir una síntesi de la situació sociolingüística a Catalunya als inicis del segle XXI.

La llengua d'identificació

1. Primerament, els grups lingüístics. Quan hom pregunta “quina és la teva llengua” la societat catalana dels inicis del segle XXI està composta per dos grups lingüístics principals: els catalanòfons, amb un 43,4%, i els castellanoòfons, amb els mateixos efectius demogràfics. Un 8,8% considera que la seva llengua és el català, però també el castellà i, finalment, un 4,4% té altres llengües d'identificació.

La complexitat dels usos lingüístics

2. Pel que fa al complex món de l'ús lingüístic, cal destriar, d'entrada, els usos privats (altrament anomenats “interpersonals”) dels usos professionals (també anomenats “institucionalitzats”). La lògica dels uns i dels altres és relativament diferent, si més no a Catalunya.

L'ús familiar i la capacitat d'atracció del català

3. Quant als usos privats, cal fixar-se, en primer lloc, en l'ús familiar. Aquest ús té també una complexitat important. D'una banda, podem esbrinar l'ús lingüístic a la llar actual: segons el PaD, a la majoria de llars es parla castellà, amb un 52% dels casos, el segueix el català, amb un 48% i hi ha un 4% restant de casos en què es parlen altres llengües.
4. Però d'altra banda és important filar més prim i preguntar-se sobre l'ús amb diversos actors dintre de la família: amb els progenitors, amb els germans, amb la parella, amb els fills.
5. Només si adoptem aquesta perspectiva podrem intentar copsar si es produeix algun canvi lingüístic intergeneracional. I, certament, a Catalunya n'hi ha, d'aquesta mena de canvis, com hem dit. Quan hom compara la llengua que es parla o es parlava amb els progenitors (un 44% parla o parlava català amb la mare), amb l'ús lingüístic amb els fills (un 61% de les persones que tenen fills els parlen en català), guanya el català.
6. Així, doncs, si a Catalunya hi ha substitució lingüística intergeneracional és a favor del català. Amb un índex favorable del 0,17. Dit d'una altra manera, el 17% de les persones que parlaven amb els seus progenitors en castellà, parlen amb els seus fills en català.
7. Hem vist també que aquesta atracció del català, des del punt de vista intergeneracional, és molt transversal. És a dir, la trobem present en tots els grups socials, tant si els considerem des del punt de vista de l'edat, com del lloc de naixement, o de la identificació nacional i el vot declarat. Tot i això, es fa més intensa en els grups següents: les persones autòctones, les nades entre els anys 1956 i 1970, les que es consideren més catalanes que espanyoles i les que voten ERC, CiU o ICV.
8. Una altra manera d'observar aquesta capacitat d'atracció és fer una anàlisi de conglomerats de la població que té fills, en què el grup majoritari esdevé

el dels catalanoparlants —mentre que, com veurem després, en el conjunt de la població, per contra, dos grups se'n disputen l'hegemonia: el dels catalanoparlants i els dels (pràcticament) no catalanoparlants.

Altres usos privats i professionals

9. Pel que fa als altres usos, tenim preguntes que es refereixen a usos decididament privats (amb el veïnat i les amistats), mentre que altres preguntes tenen un caràcter més complex: l'ús amb els companys i companyes de la feina o de l'escola es troba, fins a cert punt, a cavall de la privacitat i la professionalitat, atès que els interlocutors són privats, però bona part de les converses es produeixen en el marc de la institució on es desenvolupa la seva activitat. Finalment, l'ús a les botigues i, encara més, amb els caps de la feina o el professorat és un ús molt marcat pel representant d'una institució determinada.
10. En tots aquests casos, es guanya català a mesura que ens allunyem de la privacitat. Amb el veïnat, 43% de català; amb les amistats, 46%; amb els companys i companyes de feina, 51%; amb els companys i companyes de l'aula, 57%; a les botigues, 52%; amb els caps de la feina, 56%; amb el professorat, 66%.
11. Tot i això, com ja vam veure en l'explotació de la primera onada, aquestes dades són equívokes, ja que amaguen una relació molt directa amb la llengua d'identificació. Els catalanòfons fan un ús molt majoritari del català en tots els contextos, els no catalanòfons en fan un ús molt minoritari (excepte a l'escola, la feina i les botigues, on l'utilitzen, però no prioritàriament); i finalment, els bilingües identitaris en fan un ús molt divers, tot depenent de l'àmbit que es consideri.
12. En posarem dos exemples: l'ús amb les amistats, i a les botigues. Els catalanòfons utilitzen molt majoritàriament el català en ambdós casos: el 84% amb les amistats, i el 85,8% a les botigues. Per contra, els castellanòfons fan un ús molt reduït del català amb les amistats, d'un 10,6%, però s'incrementa a

les botigues, amb un 18,2%. Enmig, els bilingües identitaris, parlen un 46,7% de català amb les amistats i un 63% a les botigues.

Preferències lingüístiques i llengua de l'enquesta

13. En iniciar-se l'entrevista, es preguntava a les persones enquestades si es volia que aquesta es realitzés en català, en castellà, o els resultava indiferent. En aquest darrer cas, es feia en català.
14. Aquest protocol ens forneix dues informacions importants: d'una banda, una certa predisposició de les persones enquestades a utilitzar una llengua o l'altra; i, en segon lloc, una mesura indirecta sobre la capacitat de parlar en català, ni que sigui en un context tan limitat com una entrevista pautada, com la del panel que analitzem.
15. La gran majoria de les persones enquestades (un 55,3%) va triar el català, per fer l'enquesta, mentre que una petita porció (d'un 4,7%) escollien l'opció indiferent. Tot plegat, el grup dels que triaven el castellà va esdevenir una minoria. Això sí, una minoria molt significativa, del 40%.
16. D'acord amb el protocol, un 60% de les entrevistes es van fer en català, la qual cosa ens proporciona un indicador aproximat que, almenys aquest 60%, eren capaços de mantenir una mínima conversa en català.

Catalanoparlants, no catalanoparlants i sectors intermedis

17. Per expressar d'una manera sintètica la situació que hem explicat fins ara, a l'explotació de la primera onada del PaD es va fer una anàlisi de conglomerats amb les principals preguntes d'ús lingüístic, a les quals es van afegir les variables de la identitat lingüística i la llengua de l'entrevista.
18. Un cop realitzada l'anàlisi en van sortir tres grups: els catalanoparlants, que usaven molt majoritàriament el català, amb un 41,6% de la població analit-

zada; el dels que pràcticament no l'usaven, amb un 40,4%; i finalment, uns sectors intermedis, amb un 18% del total, que feien un ús del català més important en determinades circumstàncies que en altres.

19. Sovint s'ha afirmat que a Catalunya no es pot parlar de dues comunitats lingüístiques, que en els darrers trenta o quaranta anys hem aconseguit evitar la ruptura que significaria l'existència de dues comunitats, etc. Certament, un tema d'aquesta importància i magnitud s'ha de tractar amb molta cura. Sembla cert que no s'han conformat dues comunitats enfrontades lingüísticament (com veurem de seguida, no hi ha un sentiment d'existència de problemes lingüístics), però, des del punt de vista de l'ús lingüístic, sí que existeixen dos mons diferents, i cal ser-ne conscients. Tot i que hi ha els alternadors dels sectors intermedis, però no deixen de ser una minoria.

Hi ha conflicte lingüístic?

20. No pretenem fer una discussió ideològica sobre aquest controvertit concepte. Es tracta d'explicar els resultats d'unes preguntes sobre si les persones enquestades s'han trobat amb problemes, tot utilitzant el català o el castellà.
21. La gran majoria declara no haver tingut problemes per parlar cap de les dues llengües. Malgrat tot, és més gran la proporció de gent que assegura haver tingut inconvenients per parlar en català (14,9%) que la que n'ha tingut per fer-ho en castellà (5,4%).

Llengua i política

22. Aprofitant que al PaD, tant a la primera onada com a la quarta, es feien diverses preguntes relacionades amb la sociologia política i electoral, era interessant estudiar la possible relació entre aquestes variables i les sociolingüístiques. El resultat, com era d'esperar, ha estat productiu.
23. Primerament, hem explorat quina relació hi ha entre els grups lingüístics i la clàssica pregunta sobre l'autoposicionament nacional: si la persona en-

questada es considera només catalana, més catalana que espanyola, tant catalana com espanyola, més espanyola que catalana o només espanyola. A efectes d'anàlisi hem agrupat alguns d'aquests casos i ens han quedat els bàsicament catalans, els catalanoespanyols i els bàsicament espanyols.

24. El resultat és que ens trobaríem amb tres “mons”: el dels que s'identifiquen bàsicament com a catalans i són molt majoritàriament catalanoparlants (que al 2001-2002 seria el grup majoritari, amb gairebé un 44%); els catalanoespanyols, un grup també important, però relativament heterogeni, des del punt de vista lingüístic; i finalment un grup minoritari (però al qual no s'hauria de descartar agregar els que no contesten), identificat amb l'opció prioritàriament espanyola, amb un ús molt baix del català.
25. Segonament, hem fet el mateix però amb l'eix esquerra-dreta. Ara la situació ha resultat ser molt diferent. Els diversos grups en què hem dividit l'eix (esquerra-centreesquerra, centre i dreta-centredreta) sempre tenen uns resultats relativament semblants, quant a l'ús del català (pels volts del 50%). Tot i això, el grup d'esquerra-centreesquerra destaca lleugerament per sobre dels altres.
26. Finalment, aprofitant la pregunta de record de vot de les eleccions catalanes del 2003, hem esbrinat les característiques lingüístiques dels votants de cada partit polític.
27. El panorama polític, des d'aquest punt de vista, es divideix, amb certs matisos, en dos grans blocs. D'una banda, els partits els votants dels quals són, molt majoritàriament, catalanoparlants (ERC i CiU); i de l'altra, els partits els votants dels quals són, molt majoritàriament, no catalanoparlants (PP i PSC).
28. Però hi ha matisos, tres, més concretament:
 - Hi ha un partit que es troba a cavall d'aquests dos blocs: ICV.
 - En els dos blocs, sempre hi ha una part, minoritària, això sí, de l'altre grup lingüístic. Entre els votants d'ERC hi ha un 16% de no catalanoparlants,

mentre que entre els del PP n'hi ha un 20,7% de catalanoparlants, per mencionar els dos casos més manifestos.

- Finalment, entre tots els votants, de tots els partits, hi ha un segment important de sectors intermedis.

Bibliografia

FABÀ, Albert (2005). “Llengües i població a Catalunya: una lectura des de l’estructura social”. A FUNDACIÓ JAUME BOFILL (comp.), *Estructura social i desigualtats a Catalunya. Volum 2. Pobresa, salut, joventut, habitatge i llengua*. Barcelona: Ed. Mediterrània – Fundació Jaume Bofill, Polítiques, 46. [PaD 2001-2002]

FABÀ, Albert (2005). “Llengua inicial i llengua d’identificació”. A *Estadística d’usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. [EULC 2003]

FABÀ, Albert (2003a). “Usos, hàbits i actituds sobre la llengua catalana a Catalunya”. A VICENT MARTINES (coord.), *Llengua, Societat i Ensenyament. Volum II*. P. 175-199. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Symposia Philologica, 7.

FABÀ, Albert (2003b). “Usos, actituds i identitats lingüístiques a Catalunya. Anàlisi factorial i de clusters”. A *Actes del II Congrés Europeu sobre Planificació Lingüística*. Generalitat de Catalunya. Pòster amb format CD.

FUNDACIÓ JAUME BOFILL (comp.) (2005). *Estructura social i desigualtats a Catalunya. Volums 1 i 2*. Barcelona: Ed. Mediterrània – Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 46. [PaD 2001-2002]

TORRES, Joaquim (2003). “L’ús oral familiar a Catalunya”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 17, p. 47-76.

TORRES, Joaquim (2005). “Ús familiar i transmissió lingüística intergeneracional”. *A Estadística d’usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. [EULC 2003]

XARXA CRUSCAT (2004). *Les dades lingüístiques del cens de l’any 2001: alguns dubtes i limitacions*. En línia: <<http://www2.iecat.net/cruscat/>>.

INFORMES BREUS

- 1 **Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003**
Ferran Ferrer (dir.), Gerard Ferrer i José Luis Castel
- 2 **El paper crucial del professorat. Atraure, preparar i mantenir professors de qualitat**
OCDE. Polítiques d'Educació i de Formació
- 3 **El procés de normalització d'estrangers 2005. Balanç i perspectives**
Maria Helena Bedoya Muriel i Eduard Solé Alamarja
- 4 **Itineraris de formació i inserció laboral dels joves a Catalunya**
Rafael Merino i Maribel García
- 5 **Els imams de Catalunya: rols, expectatives i propostes de formació**
Jordi Moreras
- 6 **Sisena hora: una oportunitat o una dificultat per avançar?**
Joaquín Garín, Isabel Sánchez i Jesús Viñas
- 7 **Joves i política**
Núria Valls i Andrea Borison
- 8 **Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrant. Una aproximació**
Miquel Àngel Alegre, Ricard Benito i Sheila González
- 9 **Els plans educatius d'entorn: debats, balanç i reptes**
Miquel Àngel Alegre i Jordi Collet
- 10 **Formació i professionalització del professorat de secundària a Catalunya**
Gemma Tribó
- 11 **La desafecció política a Catalunya. Una mirada qualitativa**
Ismael Blanco i Pau Mas
- 12 **Històries d'immigració: la comprensió dels patrons de rendiment escolar dels joves immigrants nous**
Carola Suárez-Orozco i Marcelo Suárez-Orozco
- 13 **L'educació catalana a la premsa**
Jaume Carbonell i Sebarroja i Antoni Tort i Bardolet
- 14 **Simbologies en l'espai públic. Els debats sobre l'ús del *hijab* a Europa**
Jordi Moreras
- 15 **Actituds, comportament polític i xarxes organitzatives dels immigrants a la ciutat de Barcelona**
Laura Morales i Eva Anduiza (directores), Laia Jorba, Josep San Martín i Amparo González
- 16 **Les responsabilitats legals en les activitats educatives realitzades més enllà del temps lectiu**
Neus Soriano, Ramon Plandiura i Eva Izquierdo
- 17 **El salari de reserva de les dones desocupades a Catalunya**
Dídac Queralt Jiménez
- 18 **Models educatius familiars a Catalunya**
Javier Elzo Imaz (coordinador), María Teresa Laespada Martínez i Ana Martínez Pampliega
- 19 **L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil**
Mireia Cívís i Zaragoza, Jordi Riera i Romaní, Annabel Fontanet i Caparrós i Elena S. Ojando i Pons
- 20 **Les persones en situació de sense llar de Barcelona: perfils, estat de salut i atenció sanitària**
Joan Uribe i Sara Alonso
- 21 **Crònica de la Llei d'Educació de Catalunya**
Ramon Farré Roure

- 22 **De l'acollida a la ciutadania: la formació de la població adulta immigrada**
Xavier Aranda, Miquel Casanovas, Alfons Formariz (coordinador) i Pep Vidal
- 23 **El reagrupament familiar a Catalunya, una aproximació qualitativa**
Rosalina Alcalde, Andreu Domingo, Diana López, Jordi Bayona i Amparo González
- 24 **Trajectòries sociolaborals de la població immigrada. Factors explicatius**
Sarai Samper, Raquel Moreno (D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)
- 25 **L'opinió dels catalans sobre la immigració**
Mónica Méndez Lago
- 26 **Continuar o abandonar. L'alumnat estranger a l'educació secundària**
Carles Serra i Josep Miquel Palaudàries
- 27 **Impacte de la crisi econòmica en la immigració internacional a Catalunya l'any 2008**
Andreu Domingo i Albert Sabater
- 28 **De l'aula d'acollida a l'aula ordinària. Orientacions per a la transició**
Ricard Benito Pérez i Sheila González Motos
- 29 **Educació i ascens social a Catalunya**
Xavier Martínez Celorrio i Antoni Marín Saldo
- 30 **Mercat de treball i polítiques actives d'ocupació**
Maria Caprile Elola-Olaso i Jordi Potrony Hernando
- 31 **Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives**
IPA Espanya, Associació Internacional pel Dret dels Infants a Jugar
Imma Marín (directora), Cris Molins, Maite Martínez, Esther Hierro i Xavier Aragay
- 32 **Canvis a curt termini en la identificació nacional a Catalunya**
María José Hierro Hernández
- 33 **Les llengües a Catalunya, 2001-2005**
Albert Fabà i Mireia Llaberia

Informe sobre la situació lingüística de la Catalunya dels inicis del segle XXI. Ofereix dades sobre la llengua d'identificació, l'ús lingüístic (a la llar, amb les amistats, el veïnat, a les botigues, l'escola, la feina, o en conversar amb persones desconegudes), la llengua de l'enquesta, i també sobre la llengua familiar i sobre *el conflicte lingüístic*. Inclou un ampli i poc conegut apartat sobre *Llengua i política*.

El PaD rep el suport de:

